

Και σάν τὸ κλήμα ἡλικιωθεῖ καὶ τὸ φτελῆ ἀγκαλιάσει
 Μὲ τὸ χοντρὸ τὸ κούτσουρο, τὰ ξώκλαρά του τότες
 Κόβε, καὶ τότες σμίχραινε τὲς πλαγευνὲς τσαμπούνες
 Τόσκιαζε πρὶν τὸ σίδερο, κυριάρχησέ το τώρα
 Σκληρὰ καὶ μάσε τὲς κλαδιές, ποὺ γέρονται μυζήτες.
 Καὶ φράχτες πλέξε δλόγυρα, καὶ βάστα κάθε ζῶο
 Μακρὰ, σὰ μάλιστα ὁ φλαστός εἶνε χολὸς ἀκόμα
 Κ' εἶνε σὰ πάθια ἀμάθητος τί δὲν τὸν περιπαίξουν
 Μόνο οἱ χειμῶνες οἱ ἄδικοι κ' ὁ δυνατὸς ὁ ἥλιος,
 Μὰ καὶ λογγίσια ἀγρίοβωῖδα καὶ γίδες κηρυγῆρες,
 Βόσκες του καὶ τὸ πρόβατο κ' ἡ ἀχόρταγη ἀγέλαδα.
 Καὶ τόσο δὲν τὸν ἔβλαψαν ποτέ τους οἱ κρυάδες
 Μὲ πάχρες ἀσπρουλιάρικες ποὺ πῆγουν, μήτε οἱ κάφες
 Ποῦ ἀβάσταχτες σ' ἀπόξερα χαράμια πέφτουν, ὅσο
 Κεῖνα τὰ ζᾶ, καὶ τοῦ σκληροῦ δοντιοῦ τους τὸ φαρ-
 [μάκι,
 Κ' ἡ βοῦλα ποῦ μὲ δαγκασιά τὴ δράνα σημαδεύει.
 Τὸν τράγο σ' ὄλους τοὺς βωμοὺς δὲ σφάζουν γι'
 [ἄλλο κρεῖμα
 Στὸ Βάκχο, καὶ τὰ παλαιὰ δραματικὰ παιγνίδια
 Δὲν ἀνεβάζουν στὴ σκηρῆ τὸ γένος τοῦ Θεσσα,
 Σὲ σταυροδρόμια καὶ χωριά, τὸν ἔδινε βραβεῖο,
 Κι' ἀδειάζοντας χαϊράμενο κρασόκουπες πηδοῦσε
 Μὲς τὰ λιβάδια τὰπαλά σ' ἀσκιά ἀλειμμένα λάδι
 Ἄλλὰ κ' οἱ Αἰσόνιοι γεωργοί, ποῦ ἀπὸ τὴν Τροία
 [βγήκαν,
 Παίζον μὲ στίχους ἀτεχνους καὶ γέλοια δίχως μέτρο,
 Καὶ προσωπίδια σκιαχτερὰ σὲ φλοῦδες σκαλισμένα
 Φοροῦν καὶ κρίζουν Βάκχε ἐσὲ μὲ πρόσχαρα τρα-
 [γούδια,
 Κ' εἰδῶλα σειοῦμενα κρεμοῦν στὸν ὑψηλὸν τὸν πῦκῶ
 Γι' αὐτὸ μὲ πλήθιο κέρπισμα μεστόνει κάθε ἀμπέλι
 Γιομίζον οἱ γυρτὲς λακκίες καὶ τὰ βαθεῖα φαράγγια,
 Ὅτε ὁ θεὸς περιστρέφει τὸ τίμο του κεφάλι.
 Λοιπὸν θὰ λέμε, ὅς πρέπει, μὲ πατρικὰ τραγοῦδια
 Στὸ Διόνυσο τὲς δόξες του, καὶ πῆτες καὶ πινάκια
 Θὰ φέρουμε, καὶ σὶδ βωμῶν ὁ τράγος ὁ ἁγιασμένος
 Θὰ στέκει, ἀπὸ τὸ κέρατο φερμένος, καὶ σὲ σούβλες
 Λεφτοκαρῆνες τὰ παχειὰ θὰ φέρουμε τὰ σπλάγγα.
 Γιὰ τὸ συγῆριο τοῦ ἀμπελιοῦ δουλιές ὑπάρχουν
 [κ' ἄλλες,
 Ποῦ δλότεια δὲ σώνονται ποτέ: γιατί στὸ χρόνο
 Καὶ τρεῖς καὶ τέσσερες φορὲς θὲ ν' ἀνοίχτει τὸ χῶμα
 Καὶ μὲ τοὺς σκούλους δικελοῦ θὲ νὰ τριφτοῦν οἱ
 [σβώλοι
 Πάντα, καὶ θ' ἀλσφραίνεται τὸ κάθε περιβόλι
 Ἄπὸ τὸ βάρος τοῦ κλαριοῦ. Γυρίζοντας σὲ κύκλο

Οἱ κόποι γιὰ τοὺς δουλεντὲς ξανάρχονται, κ' ὁ χρόνος
 Πάνον σὰ χνάρια του κυλᾷ γύρου στὸν ἑαυτὸ του.
 Καὶ γιὰ καιρὸ ἀφοῦ ἔρριξε τὰμπέλι τὸ στεγρὸ του,
 Φύλλο κ' ὁ κρέος ὁ Βορηῆς τὸ στόλισμα τοῦ λόγγου
 Ἐμάθησε, τὲς παντασιές ὁ ράθυμος χωριάτης
 Στὸ χρόνο τὸν ἐρχάμενον ἀπλώνει, κ' ἀπηχάει
 Τὰ κλήματα τὰ δλόγυμα μὲ τὸ γυρτὸ τὸ δόντι
 Τοῦ Κρόνου, καὶ κλαδεύοντας καὶ κόβοντας τὰ σιάνει.
 Πρῶτος τὴ γῆς ἀνάσκαρτε' πρῶτος τὰ ξακρισμένα
 Κοψίδια κάφε' φύλαγε τοὺς πάλους σπῆτι πρῶτος.
 Ὅστερος τρύγα. Ἄνὸ φορὲς στοὺς ἀμπελῶνες ἴσκιοι
 Ντριμῶνονται καὶ δυὸ φορὲς μὲ τὰ πυκνὰ τὰγκάθια
 Τὸ χόρτο ντύνει τὲς φυτιές· βαρεῖς δουλιές κ' οἱ δύο
 Τὸ μέγα χτήμα ἐπαίνεσε, τὸ λίγο καλλιέργα.
 Στοὺς λόγγους κ' ὄλας τὰ τραχειὰ βεργιὰ τοῦ ἀγριο-
 [μύρτη.
 Καὶ τὸ καλᾶμ κόβεται [στῶν ποταμῶν τοὺς δχτους,
 Καὶ γιὰ τὲς ἀγριες ἱτιές δὲν ἡσυχάζουν οἱ ἔργους.
 Ἐδέθηκε τὸ κλήμα πλιά, γιὰ τὰ δειντράκια τώρα
 Τὸ κλαδεντῆρι εἶνε ἀχρηστο, καὶ τραγουδᾷ ὁ κλαδοῦχος
 Ἄφοῦ τοὺς ὕστερους δομοὺς συγύρισε στὴν ἄκρη,
 Μὰ ἡ γῆς δὲ θέλει ἀναπαυμὸ' καὶ σκόνης θὰ σηκόνει,
 Καὶ τὲς βροχὲς θὰ σκιάζεσαι γιὰ τὸ σταφύλι τῶρμο.
 Οἱ ἐληές αὐτὲς καλλιερρημὸ κανέναν δὲ χαλεδούν,
 Ἄφοῦ κολλήσουν μιὰ φορὰ στὸ χῶμα καὶ σ' ἄερι
 Μάθουν, μονάχη τῆς ἡ γῆς χυμὸ ἀρκετὸ τοὺς δίνει
 Σὰν ἀνοίχτει μὲ τὴ ζαβὴ τὴ δίκωπη, καὶ πλήθιους
 Καρπούς, ἄνωσ, μὲ γυρνί. Θὰ κουναρῆς γιὰ τοῦτο
 Τὸ λαδερὸ τὸ ἐληόδεντρο, ποῦ ἀρέσει τῆς εἰρήνης.
 Ἔτσι καὶ τὰ καρποῦσιμα τὰ δέντρα σάργκησον
 Ἀνναμωμένους τοὺς κορμούς καὶ μπόρεςες δικές τους
 Δάβουν, γοργὰ μὲ δύναμη δική τους πρὸς τὰστέρια
 Πειθῶνται καὶ τὸ βόθηαυ μας καθόλου δὲ γυρεύουν.
 Παρόμοια κ' ὄλας μὲ καρπούς κάθε δρυμὸ βαραίνει,
 Καὶ κοκκινίζουν χέρισες τῶν δρυων οἱ κουνιάστρες
 Μὲ τὰ αἱματένια τὰ σπειριά· κουνεῦνται τριφύλλια,
 Καὶ τὰ ρουμάμια τὰ ψηλὰ μᾶς προβοδοῦν τὲς δάδες,
 Ποῦ θρέφουν τῆς νυχτὸς τὲς σιές καὶ χύνουν φῶς
 [τρογύρου.
 Καὶ νὰ διατάζουν οἱ ἄνθρωποι νὰ σπέρνουν κ' ἔργους
 [νᾶχουν!
 Τί τὰ τρανότερα νὰ εἰπῶ; Τὰ ταπεινὰ τὰ σπάρτα
 Κ' οἱ ἐτιές, στάρνιὰ τὸ φύλλο τους, ἴσκιὰ στὸν κοπαδιάρη
 Χαρίζουν, φράχτες στὰ φυτὰ, καὶ βόσκισμα γιὰ μέλι.
 Κ' εἶνε χαρὰ τὸν Κύτωρο, ποῦ κνματοκοπάει
 Ἄπὸ πνεζάρια, νὰ θωρεῖς, καὶ τὰ δρυμὰ ποῦ βγάζουν
 Τὴν κίσσα τὴ Ναρυνιακὴ χαρὰ νὰ βλέπεις κάμπους·

Ποῦ δὲ χρειάζονται τσιπὰ καὶ κανενοῦ φροντίδες.
 Οἱ λόγγοι κ' ὄλας οἱ ἄκαρτοι στὸ χτέν τοῦ Κανκᾶσον,
 Ποῦ οἱ ἔθροι πάντα μοιακοὶ τοὺς θραῖον καὶ
 [τοὺς παίρνουν,
 Ἦδῶνα ἢ τᾶλλο γέννημα μᾶς δίνουν· δίνουν ξύλο
 χρῆσιμο: γιὰ πλεοῦμενα τοὺς πεύκους· κνπαρίσσια
 Καὶ κέδρους γιὰ τὰ σπῆτια μας. Ἀχτίδες γιὰ τὲς ρόδες
 Ἐδῶ τινεῦν οἱ γεωργοί, τροχάμια ἐκεῖ γι' ἀμάξια
 Καὶ γιὰ καράβια τὲς ζαβὲς καρῆρες ετοιμάζουν·
 Γεννοῦν πλεχτόβεργες οἱ ἐπιές καὶ φυλλοσιὰ οἱ
 [φτεληάδες·
 Ἄπὸ μερσίνας γέρονται λογγὲς κοντάρια· κ' εἶνε
 Καλὲς γιὰ πόλεμο οἱ κραινῆς, λεβδίζουν γιὰ δοξάρια
 Τῆς Ἰουραίας τὲς σμιλακιές, καὶ τᾶλαφρὸ φλαμοῦρι
 Κι' τὸ πνεζάρι ποῦ λαμπρὸ τὸ κάνει ὁ τόργος παίρνουν
 Μορφὲς ἀφόντες σκαλιστοῦν μ' ἀκονισμένο ἀτσάλι.
 Οἱ σκληθροὶ πλὴν σ' ὀρημηκὸ τὸ κύμα, ἀφοῦ
 [ἔρριχτήκαν
 Στὸν Πάδο, τὰ κονβέμια τους οἱ μέλισσες τὰ κρούβουν
 Σὲ σάπιους προνοκούφαλους καὶ κουνφωμένες φλοῦδες.
 Τί ἐφέραν ὁμοια ἀξιόλογο τὰ Βοκκικὰ τὰ δῶρα;
 Ὁ Βάκχος κ' ὄλας ἔδωκε τὴν ἀφορμὴν στὸ κρεῖμα·
 Μὲ θάνατο τοὺς Κένταυρους, τὸ Ροῖτο καὶ τὸ Φόλο
 Καὶ τὸν Ὑλαῖο, κοτάβαλε, ποῦ τοῦτος τοὺς Λαπίδες
 Φοβέρισε σηκόνοντας τὴ σιάμνα τὴ μεγάλη.
 Ὅ τρισμακάριστοι οἱ γεωργοὶ σὰν ἔξερν τὰγαθὰ
 [τους·
 Ἡ ἴδια ἡ γῆς δικαιοτάτη τοὺς χύνει ἀπὸ τὸ χῶμα
 Ἐνκολετή ζῆση, μακρὰ ἀπὸ διχόγνωμα δπια.
 Ψηλὸ παλάτι μὲ μπασιές περῆφανες, τὴν κίθε
 Αἰγῆ, ἂν γιὰ κείνους δὲν ἔξερν χαιρετιστάδων πλήθος
 Ἄπ' ὄλες του τὲς κάμαρες κ' ὀρθοῦς πλονμητισμένους,
 Κ' ὄρατο μαπαρᾷ ἂ δὲ λαχταροῦν, καὶ ντυμασιές
 [κλεισμένες
 Στὸ μάλαμα, καὶ χιλκωμα τῆς Κόρινθος κ' ἂν τῆσπρο
 Μαλλὶ δὲ βάφουν πορφυρὸ σ' Ἄσσυριακὸ φαρμάκι
 Κι' ἂ μὲ κανέλλα δὲ χαλοῦν τοῦ ἄγνου λαδιῶ τὴ χρῆση
 Μὰ δὲν τοὺς λείπει ἡ ἐξῆρνοιαση γαλήνη, δὲν τοὺς λείπει
 Ζωὴ μὲ πλοῦτη μπόλικα, ποῦ πλάνες δὲν κατέχει.
 Μὰ δὲν τοὺς λείπει ἡ ἀνάπαχη στοὺς διάπλατους
 [τοὺς κάμπους,
 Σπηλιές καὶ λίμνες ζωντανές, τὰ παγερὰ τὰ Τέμπη, ἰ
 Καὶ τῶν βωδιῶν τὸ μούγγρισμα, καὶ στὲς ἰσκιές τῶν
 [δέντρων
 Ὑπνοὶ γλυκοί. Ἐκεῖ βρίζονται θεριῶν μονιές καὶ
 [λόγγοι,
 Καὶ νεολαία ἐργατικὴ στὸ λίγο μαθημένη·

ΨΥΧΙΑΡΗΣ

ΤΡΙΑ ΛΟΓΙΑ*)

(.ΡΟΔΑ ΚΑΙ ΜΕΛΑ» ΤΟΜΟΣ Δ')

Κάτι πιὸ σπουδαῖο ἀκολούθησε στὰ 1903 καὶ
 τὸ σπουδαῖο ἔγινε κάπως κωμικὸ, καθὼς γίνονται
 πολλὰ σπουδαῖα στὴν Ἑλλάδα. Σπουδαῖο, νὰ στή-
 σουνε ἀντριάντα τοῦ Σολωμοῦ οἱ Ζακυθιοί, νὰ πο-
 φασίσουνε καὶ γιορτὲς γιὰ τὰποκαλυφτήρια· κωμι-
 κὸ, νὰ συντάξουνε εἰδηση καὶ καλέσματα στὴν κα-
 θαρέβουσα (1). Μὰ περισσότερο ἴσως ἀπὸ κωμικὸ,
 καὶ νὰ τὸ ποῦμε ὀρθὰ κοφτὰ, βέβηλο εἶτανε νὰ βᾶ-
 λουνε στὸν ἀντριάντα τὴν ἀκόλουθη ἐπιγραφή· Τι-
 μήσατε τὸν μέγαν ποιητὴν (2). Τόσο πιὸ βέβηλο ποῦ

*) Ἡ ἀρχὴ στὸν ἀριθμ. 281.
 1) Κ τὸ βιβλίον Ἐκθεσις τῶν πεπραγμένων ὑπὸ τῆς
 Κεντρικῆς Ἐπιτροπῆς κτλ., 1903, σ. 7, 14, 12.
 2) Ἰδιο μέρος, σ. 24.

εἶναι μετάφραση ὅπως ξέρετε τοῦ περιφημοῦ Οπο-
 rate l' altissimo poeta, ποῦ εἶναι τοῦ Ντάντε
 (3). Τὸ λοιπὸ, συλλογιστῆτε το λιγάκι· ὁ Ντάντες,
 δημοτικιστὴς ἀφτὸς καὶ σὰ δὲ γελίεμαι τῆς πρώτης
 ἀράδας, λείει τὸ στίχο γιὰ ἕναν ἄλλο δημοτικιστὴ,
 τὸ Βεργίλιο· καὶ τὸ βάζουνε τώρα στὸν ἀντριάντα
 τοῦ Σολωμοῦ, ποῦ εἶναι καὶ τοῦτος δημοτικιστὴς,
 σὲ τί γλώσσα; στὴ γλώσσα ποῦ τὴν πολέμησε ἑλ-
 τὴ ζωὴ του. Μὰ ἔχω ἄδικο ποῦ θυμῶνω· βέβηλα
 δὲν εἶναι, εἶναι ἄνοστα. Τί τὰ θέλετε; Ἀκόμη σὰν
 παιδάκια. Τὸ μέτρο, τὸ γούστο, δὲν τὸ μάθανε, ἢ
 δὲν τὸ νοιώθουνε. Μήτε θυμηθήκανε πὼς ὅποια ἰδέα
 κ' ἂν ἔχουνε λόγου τους γιὰ τὴ γλώσσα, εἰδῶ δὲν
 ταίριαζε νὰ κοιτάξουνε τὴν ἰδέα τὴ δική τους, παρὰ
 τὴν ἰδέα τοῦ Ποιητῆ.

Ἐλάτε ὁμως νὰ μοῦ τὸ μολογήσετε ὄλοι σας,
 πὼς ἄνοστο εἶτανε νὰ παρακαλέσουνε ποῖονε τάχα
 θαρρῆτε νὰ μιλήση γιὰ ἕνα Σολωμὸ; Ἐνα Μιστριώ-
 τη. Νάκούσετε καὶ τὸ πιὸ νόστιμο. Ὅστερος ἀπὸ τὰ
 Βαγγελικὰ καὶ τῆς κατάρξες τῆς δασκάλικης, μὲ κα-
 λίσανε καὶ μένα! Καὶ ποῖος ἐνέργησε γιὰ νὰ γίνῃ
 ἀφτὸ; Σὰς τὸ εἶπα δὲ πὼς οἱ Γιορτὲς τοῦ Σολω-

3) Inf. IV, 27 (2).

μοῦ καὶ τὰ ἱστορικὰ τους ἔχουνε τὴ νοστιμάδα τους.
 Ἐνέργησε ὁ Ταβουλάρης - καὶ τοῦ εἶμαι ὑποχρεω-
 μένος γιὰ τὴ φιλικὴ του τὴν τόλμη. Ἄνεξάρτητος
 ὁ Ἐφτκνησιώτης, βλίπετε, Τοῦρκο δὲ γνώρισε καὶ
 δὲν τοῦ μέλει. Πόσο λυπήθηκα ποῦ μοῦ σταθῆκε ἀ-
 δύνατο - ἀδύνατο ἀλήθεια - νὰ πᾶω ἐκεῖνο τὸ κα-
 λοκαίρι. Μοναδικὴ ἀφορμὴ νὰ δῶ μαζί μαζί τὸν πέ-
 τρνο τὸ δάσκιλο - πέτρα εἶναι, ἔχι μάρμαρο - καὶ
 τὸν ποιητὴ τὸ ζωντανό.

Τοὺς ἔστειλα ἕνα λόγο, τὸ λόγο ποῦ εἶχα γρά-
 ψει μὲ τὴν ἐλπίδα, ὁ ἴδιος νὰ τὸν ξεφωνήσω. Φαίνε-
 ται πὼς διαβάστηκε, πότε καὶ πὼς χαμπᾶρι δὲν ἔ-
 χω. Προσοχὴ δὲν ἔδωσε κανένας. Κι' ὡστόσο τί νὰ
 σας τὰ κρύφω; Ἄθρωπος καὶ γώ, μὲ τίς ἀδυνα-
 μίες μου. Ἀδυναμικὴ εἶχα γιὰ ὅσα ἔγραψα τότες νὰ
 δοξάσω τὸ Σολωμὸ. Μὲ ἀγάπη καὶ μὲ κάμπωση
 σκέψη, ξεδιάλισα μερικὰ ποῦ ἤθελα νὰ φιλοσοφήσω
 γιὰ τὴν ποίηση καὶ γιὰ τὴν Ἑλλάδα. Ἐβόλα μίσα
 καὶ δυὸ τρεῖς ἰδέες ἀπὸ κείνες ποῦ χρόνια τίς βαστά
 κανεῖς καὶ τίς θρέφει μὲ τὸ νοῦ του, ὅσπου νὰ ὀρι-
 μάσουνε καὶ νὰ πῆσουνε στὸ χαρτί. Μήτε οἱ φίλοι
 μου δὲν τὰ εἶδανε. Κατόπι (4) ξαναεἶπα τὰ ἴδια

4) Le poète Denys Solomos, Revue Bleue, 30 Mars 1907.

* Εκεί γιορτάζουν τούς θεούς και σέβονται τούς γέροντας,
 Και φεύγοντας από τη γης τα τελευταία τα ζάλα
 * Ανάμεσό τους έκαμεν η θεία Δικαιοσύνη.
 * Εγώ το πρώτο επιθυμώ να με δεχτούν οι Μοῦσες,
 πού πριν απ' όλα είνε γλυκές και ιερουργός τους είμαι
 * Από μεγάλον έρωτα για κείνες χτυπημένος,
 Και να μου μάθουν τοδρανού τούς δρόμους και
 [τάστέρια,
 Τοῦ ήλιου τα σκοτίσματα, τοῦ φεγγαριού τα πάθη,
 Πῶς γέρονται οι οισμοί στη γης, πῶς τα βαθεῖα
 [πελάγη
 Φουσκόνουν, τα προχώματα χαλῶντας, και καθίζουν
 Πάλι στον τόπο τους, γιατι της χειμωνιάς οι ήλιοι
 Βιάζονται τόσο να σβυστούν στον Ωκεανό και τέλος
 Ποιά χασομέρια αντικρατεί τες άργητες τες νύχτες.
 * Αλλά αν, για να μη δύναμαι να μπῶ σ' αὐτά τα μέρη
 Της φύσης, το αίμα αντισταθεί στα φυλλοκάρδια κρότο,
 Βρύσες ποιήσας λαγγαδιών θα χείρομαι και κάμπους
 Και ποταμούς άδόξαστος θε ν' αγαπῶ και λόγγους.
 * Ω εσείς λιβάδια πού είσαστε, και Σπερχαίε, και
 [πού είσαι
 Ταῦτε εἶπον οι Λάκαιες παρθένες δογιάζουν !
 * Ω ποιός στοῦ Αἴμου τες λυκίαις τες κρούες θα με
 [ποθῶσει,
 Και μ' ἴσκιους κλώνων άπεικούς ποιός θένα με
 [σκεπᾶσει ;
 Χαρά στον ἔπον μπόρεσε να μάθει τες αἰτίες
 * Απ' όλα, και πού επέταξε στα πόδια του τον κάθε
 Φόβο, την άσυγκίνητη τη μοῖρα και τον κρότο
 Τοῦ Αχέροντα. Καλότυχος κ' εκείνος πού γνωρίζει
 Τους ξεχωρίτες τούς θεούς, τες αδερφάδες Νύμφες,
 Τον Πάνα και το γέροντα Σιλβάνο δὲ λογίζων
 * Εκείνον οι βασιλικές πορφύρες, μήτε οι βέργες
 Της εξουσίας του λαοῦ, μηδὲ ἡ διχογνωμία
 Πού ανακατόνει τάπισια τὰ δέρφια, μήτε ο Λάκας
 Σαν δχ τον Ἴστρο κατεβεί το συνωμότη, μήτε
 Της Ρώμης τα πολιτικά και τα πεσμένα κράτη.
 Για πένητα δὲν πόνεσε σπλαγχνούμενος εκείνος,
 Μήτε τον πλοῖσιο ἐφτόνισε μὰ τούς καρπούς πού οι
 [κλώνοι,
 Κ' οι κάμποι δίνουν μόνοι τους, καλόβουλοι, τραγῆι,
 Και δὲ γνωρίζει του λαοῦ τες χαρτοθήκες, μήτε
 Την άγορά την άτσαλη, και τα σκληρά κρητήρια.
 * Άλλοι το κῆμα το τυφλὸ με τα κουπιά ταράζουν,
 Ρίχνονται σ' ἄρματα, σ' αἰλές τρημόνουν και
 [κατώφλια
 Βασιλικά μ' άφανισμό τη χώρα φοβερίζει,

Και τούς σπιτίσιους τούς θεούς τούς δύστηχους εκείνος
 Για ναῦχει στρώμα Τυριακή πορφύρα και να πίνει
 * Από πετράδι και στη γης τα πλοῦτη του άλλος κροῖβει
 Και οα κλωσσῶντας κάθεται το χρέμα το θαμμένο
 Τοῦτος θαμπόνεται μπροστά στο βήμα ξυπασμένος,
 Κι' άλλος χερσοκροτήματα στο θέατρο γρικῶντας, —
 Και πατριῶν και λαοῦ—συνεπαρμένος χάσκει
 Κι' άλλοι ζητοῦν χαρούμενοι κάτονθε απ' άλλον ήλιο
 Πατρίδα, μ' αἶμα αδερφικὸ βρεμένοι και θαλλάζουν
 Μ' ἔξορισμό την κατοικία και το γλυκὸ το σπιτι.
 Τη γης δουλεύει ο γεωργός με το γυρνὸ τάλετρι,
 * Απόκει το συνέμπασμα τοῦ χρόνου κυβαρνάει
 * Απόκει την πατρίδα του, και τούς μικρούς θεούστου,
 Και τες κοπές του και, καθῶς τούς πρέπει, τα δαμάλια
 Και δὲν εἶπαρχει αναπαμός: η με καρπούς ο χρόνος
 Γιομίζει, η με τῶν κοπαδιῶν τη γέννα, η με φουφοῦλες
 * Αστάνια Δημητριακά, και με το θέρισμά τους
 Φορτόνει τ' αἰλακώματα και ξεχειλᾷ τ' άμπάρια.
 * Αλέθονται στα λητρουβιά, οαν ἔρχεται ο χειμῶνας,
 Της Σικυῶνας τα σπειριά κ' από το βαλανίδι
 Χαρούμενα τα μοχτερὰ ξανάρχονται στο σπιτι.
 Προσφέρνει το χινόπωρο λογίων καρπούς και βράζει
 * Ημερος τρύγος στα ψηλά, σὲ βράχους ήλιασμένους:
 Κι' ὥστόσο τέκνα δλόγγυρα στο στόμα τοῦ πατέρα
 Γλυκά κρεμῶνται την τιμή φυλάει τὰ γνὸ το σπιτι,
 Τῶν ἀγγελᾶδων τα βυζιά γαλατερά προβάλλουν,
 Και τα θρεμμένα τα τραγιά, στο πρόσχαρο γρασίδι,
 Μ' αντικρουμένα κέρατα, παλεύουν σῆνατά τους.
 Αὐτός γιορτάζει τες γιορτές και πλαγιαστός στο χόρτο,
 * Οπου τη στάμνα οι σύντροφοι στολίζουν με στεφάνι,
 Γέρω στη σια μανθούμενοι, σὲ κρᾶζει και σου χύνει
 Κρασί, Αἴνατε, και στους βοσκούς άγώνισμα προβάλλει
 Να σημαδέφουν το φτελᾶ με το γοργὸ κοντάρι.
 Και για το ξεχωρίτιο το πάλημα γυμνόνουν
 Τοῦτοι τὰ πόσκιληρα κορμά. Τέτοια ζωὴ οι Σαβῖνοι
 * Αγάπησαν οι παλαιοι στους περασμένους χρόνους.
 Τέτοια ο Ρήμος κ' ο αδερφός κ' η δυνατή Ἐτρουρία
 Σ' αὐτόν τον τρόπο ἐτράνωσε κ' ἀλήθεια απ' ο, τι
 [ὑπάρχει
 * Ἐγίνηκε το πλοῦ ὄμορφο σ' αὐτόν τον τρόπο η Ρώμη,
 Και με τειχὰ περικλεισε τα ἔρτα τα κάστρα ἀνάμα.
 Και πρίχου πάρη ο βασιληᾶς ο Κρητικός το σιῆππορο,
 Και τα σφαχὰ καμπερὰ γενεῖ τάνοσο γένος,
 Στη γης ο Κρόνος ο χρυσὸς τέτοια ζωὴ περνούσε,
 Κι' ἀκόμα σάλπιγγες κανείς δὲν ἄκουε να σημαίνων
 Και σπάθες τα τριζοκοποῦν στα σιδερένια ἄμωνα.
 Μὰ ἄπειρο σιάδι ἀφήκαμε στο δρόμο μας δπίσω
 Καιρός τοῦ αἰοῦ να λύσουμε τον τρέχλο πού ἀρνίζει.
 Κ. ΘΕΟΤΟΚΗΣ

ΜΙΑ ΔΗΛΩΣΗ ΤΟΥ ΤΕΩΣ ΕΡΜΟΝΑ
 Φίλε Νουμά,
 * Από δῶ κι ὄμπρος ἔχω σκοπὸ να γράφω
 με τ' ὄνομά μου και να σταματήσω δίως διό-
 λου το ψευτόνομα Ἐρμονας.
 Κάνε μου, παρακαλῶ, τη χάρη να τυπώ-
 σης τούτη μου τη δήλωση για να μὴν τύχη
 και νομίσουν οι ἀναγνώστες σου πῶς ἔπαθα
 καμιά μετεμψύχωση.
 * Αθήνα 7. 3. 08.

Διός σου
ΠΕΤΡΟΣ ΒΛΑΣΤΟΣ
 ΕΡΓΑ ΚΑΙ ΗΜΕΡΑΙ
ΕΙΡΗΝΗ ΔΕΝΤΡΙΝΟΥ

* Όπως κάθε δέντρο, άλλους καρπούς μας δίνει
 στον τόπο του, κι' άλλους με κάπως πιὸ ξεθορια-
 σμένο χρώμα και λιγότερο οὖμασμένους ἄν το ξα-
 ναψυτέψουμε σ' ένα άλλο κλίμα, έτσι μπορούμε να
 πούμε πῶς κι' ο άνθρωπος ἀλλοιώτικος βέβαια είναι
 και στα αἰσθηματά του και στις σκέψεις του και στα
 ἔργα του όταν ζῆ σ' ένα ἀπόκεντρο χωριὸ τη ζωὴ
 τῶν πρωτόπλαστων, κι' ἀλλοιώτικος όταν μέσα σὲ
 μιὰ ἀτμοσφαῖρα γεμάτη ἀπὸ προσποίηση κι' ἔθυ-
 μοτυπίας, ζῆ την κοινωνική κ' ὅπως καλύτερα θὰ
 μπορούσαμε να πούμε την τεχνική ζωὴ τοῦ σαι-
 λονιοῦ. Καὶ γι' αὐτὸ όταν θέλουμε να σχηματίσουμε
 μιὰ σωστὴ ἰδέα για ένα ἔργο πού μιὰ τέτοια ζωὴ
 οαν την τελευταία ζητάει να μᾶς ζουγραφήση δικιο
 νομίζω πῶς είναι τούς ἥρωες του να τούς κρίνουμε
 ὄχι γεγικά κ' ἀπόλυτα ἀλλὰ σύμφωνα με την ψυ-
 χολογική κατάσταση πού μπορεί να δῶση σ' έναν
 ἄνθρωπο μιὰ τέτοια περικυκλωσιὰ. Γιατί δπως ἕνας
 Παῦλος και μιὰ Βιργίνια θὰ φαινόντουσαν ψεύτικοι,
 και ἀκατανόητοι σ' έναν ἀναγνώστη πού δὲν ἔζησε
 ποτὲ και δὲν μπορεί ν' ἀναπλάση γυρω του φαντα-
 στικά την ἀπλοϊκή και γεμάτη ἀπὸ ἀφέλεια ζωὴ πού
 τριγύριζε τούς δυὸ εκείνους ἥρωες, έτσι και ο κό-
 σμος τοῦ σαλονιοῦ μπορεί να φανῆ ψεύτικος και
 ἴσως και ἀψυχολόγητος πολλές φορὲς στον ἀναγνώ-
 στη πού δὲ θέλει ἢ δὲν μπορεί να ἀναπλάση με τη
 φαντασία του, την ἔστω ψεύτικη και κατὰ συνθήκη
 ζωὴ πού τον κόσμο αὐτὸ τον σημάδεψε με τὴ σφρα-
 γίδα του. Καὶ οι σκέψεις αὐτὲς ἔρχονται ἄθελα στο
 νοῦ τοῦ ἀναγνώστη κάθε φορὰ πού ἀνοίξη το βιβλίο
 πού με το γενικό τίτλο «Απὸ τον κόσμο τοῦ σαλο-
 νιοῦ» μᾶς ἔδωσε ἢ κ. Δεντρινοῦ.
 Σκοπός μου δὲν είναι ν' ἀναλύσω ἐδῶ με τη σει-
 ρὰ τα δηγήματα πού περιέχονται σ' αὐτὸ τον τόμο
 κ' οὔτε και κριτικὴ να τούς κάνω, πὰ ἴθελα να
 σημειώσω μονάχα την ἐντύπωση πού μου ἀφήσαν

σε μιὰ διάλεξή μου για τὰ Σολωμὸ στο Παρίσι —
 και μου κάμανε πιὰ χιλιάδες κοπιλιμένα. Πῶς ἀλ-
 λάζουμε τα πράματα με τον τόπο πού τα λές ! Στη
 διάλεξή μου μίλησα και για κάτι ἄλλα ζητήματα,
 πού είναι μπορὸ να πῶ ἢ βάση τῆς φιλολογικῆς
 και γλωσσικῆς μου ἐνέργειας, για τὴ σημασία πού
 ἔχει για ένα ἔθνος ἢ στιγμή ὅπου ἀρχίζουμε τα πε-
 ζὰ και γίνονται γλώσσα του ἔθνικῆ. Τὰ ἴδια κ' ἄ-
 παράλλαχτα, μάλιστα πιὸ ἀναλυμένα, πιὸ μελετη-
 μένα, τα κατὰστρωσα στον Πρόλογο πού εἶχε την
 καλοσύνη ο Βαρλέντης να μου ζητήση για τῆς Στρο-
 φές του. Θὰ τον δῆτε παρακάτω. Φαίνεται πῶς σὲ
 κείνα τα χρόνια, ἢ παραζάλη τοῦ 1901—1902
 βαστοῦσε ἀκόμη, ἀφοῦ και τοῦτα πολυ περισσότερο
 ἀκουστήκανε στο Παρίσι παρα στην Ἑλλάδα.
 * Ο λόγος μου για τὸ Σολωμὸ καθῶς κ' ο πρόλο-
 γός μου για τῆς Στροφές, ξανατυπωθήκανε τότες
 στο Νουμά. Ο Νουμάς ἔβγαλε τον πρώτο του ἀ-
 ριθμὸ τῆς δυὸ τοῦ Γενάρη 1903. Τον Ταγκόπουλο
 κανένας ἀπὸ μᾶς δὲν τονε γνώριζε, τουλάχιστο κα-
 νένας ἀπὸ μᾶς στην Ἑβρώπη. Μὰ και στην Ἀθήνα
 βέβαια πῶς δὲν τονε γνωρίζανε ὅπως είναι τώρα
 γνωστός. Ἐλαβα έτσι στα καλά καθούμενα, το Γεν-
 νάρη 1903, ένα γράμμα τοῦ Ταγκόπουλου με δυὸ

τρῆς Νουμάδες, φρέσκους φρέσκους. Το γράμμα του
 γεμάτο φλόγα, γεμάτο ἀφοσίωση στην Ἰδέα. Να
 σὰς πῶ πὴν ἀμαρτία μου, πολὺ δὲν πρόσεξα. Δη-
 λαδῆ, τοῦ ἀπάντησα, καθῶς ταίριζε, καθῶς είναι
 και χρέος μου, να τοῦ δῶσα λίγο θάρρος, να τοῦ βᾶ-
 λω κ' ἕναν ἔπαινο για τὰ καλά του αἰσθηματά. Μὰ
 μεγάλες ἐλπίδες δὲν εἶχα. Μοῦ ἔτυχε πολλές φορὲς
 να μου γράψουν γράμματα φλογισμένα για τὴ δη-
 μοτική, και να μου τὰ γράψουνε τὴ στιγμή πού ἔρ-
 χιζε να βλέπη το φῶς κανένα καινούριο περιοδικό.
 ἔτυχε μάλιστα να μου γράψουνε προτοῦ βγῆ στο δη-
 μόσιο—και να μὴ βγῆ ποτὲ του. Το Γεννάρη 1903
 ἔλεγα κιόλας πῶς ἀδύνατο ὑστερὶς ἀπὸ τὰ φοιτη-
 τικά, την τρομάρα και τὴ σάχλα τὴ γενικὴ, ἀδύνα-
 το να φανῆ ἄνθρωπος πού μόνος του, χωρὶς βοήθεια
 και χωρὶς βοηθούς, να πολεμήση με τὰ σωστά του
 για τὴ γλώσσα.
 Περνᾷ καιρός. Ἐνα πρωί, να σου πού μου ἔρ-
 χονται με το ταχυδρομείο παρᾶπωνα τοῦ Ταγκό-
 πουλου, και τί παρᾶπωνα ; μικρά, πού δὲν τοῦ στέλ-
 να, λείι, τίποτα να το δημοσιέψη. Παραπονιότανε
 και στον Πάλλη, για να με παρακινήση ο Πάλλης
 και να στείλω. Ευπᾶσθηκα. Πού να το προσμένω
 τέτοιο πράμα ; Λοιπὸν εἶτανε ἀλήθεια ; Δὲ χωράτε-

σε ο φίλος ; Ἦθελε δημοτικὴ ; Δὲ φοβότανε τον ἀ-
 γῶνα ; Να δῆτε τόντις τὶ περιέργο πού είναι. Πολ-
 λές φορὲς το συλλογίσθηκα. * Όταν είναι ὄριμη μιὰ
 ἰδέα, ο ἄνθρωπος πάντα βρίσκεται. Ἐδιάφορο ἀπὸ
 πού ξετρυπῶνει, σὲ τί δουλειὰ καταγινότανε πρῶ-
 τα ; μήτε ο ἴδιος κάποτες το ἔξερι γιατί ἔκανε πριν
 ἄλλη δουλειὰ και πιάνει τώρα μιὰν ἄλλη, ὀλοτελα
 διαφορετικὴ. Ο Ταγκόπουλος εἶνε γιατρός. Θαρρῶ
 πῶς προτοῦ βγάλη το Νουμά, δημοσιογραφοῦσε στην
 καθαρέβουσα. Θαρρῶ μάλιστα πῶς θᾶζησε χρόνια
 και χρόνια ο Ταγκόπουλος, δίχως να βᾶλη δημοτι-
 κὴ με το νοῦ του. Καὶ να σου μιὰ μέρη πού τον
 ἀδράχνει το δαιμόνιο, τον ἀρπάζει, κ' ἀφτὸς πού ο
 δρόμος του πηγαινε ἀλάργα στην ἀρχὴ ἀπὸ το δικό
 μας, γυρίζει με το μέρος μας, την ὦρα ἴσια ἴσια δ-
 που τον εἶχαμε ἀνάγκη, και γίνεται σήμερις ἀχώ-
 ριστος ἀπὸ την Ἰδέα.
 Δὲ μιλῶ για τὸ ταλέντο του, για τὴ φιλολογι-
 κὴ του, μὰ μήτε και για τὴ δημοσιογραφικὴ του τὴν
 ἀξία, τὴ μεγάλη. Ἄλλοῦ τὰ εἶπα. Ἐνα θέλω να
 πῶ ἐδῶ, πῶς ἀπὸ τὰ πιὸ σημαντικά πού εἶδαμε, ἀπὸ
 τὰ ὠφελιμώτερα πού γενήκανε, είναι πού ὑπάρχει ο
 Νουμάς. Ὑπάρχει ένα ὄργανο δικό μας. Καὶ θὰ εἶ-
 ναι καλό, ἀφοῦ ἔκαμε κ' ὄχτρούς. Να μὴ θαρρῶτε

κάποιες φράσεις ή κάποια κομμάτια, που πετάγουνται εδώ κ' εκεί και μ'ας αφήνουν να ξανοίξουμε μερικά απ' τα πιο σπάνια προτερήματα, κάποια πείρα του κόσμου, κάποια βα ειά παρατήρηση και κάποτε κάποτε δύναμη στο ζουγράφισμα των χαρακτήρων. Δέ μ'ας ενδιαφέρει αν το μοντέλλο που πήρε ο ζουγράφος έχει άξια ή όχι. 'Εκείνο που ζητάμε είναι να μ'ας το ζουγραφίσω με ακρίβεια. Και τή δύναμη αυτή δε θα μπορούσαμε να την άρνηθούμε στην κ. Δεντρινού, όταν διαβάσουμε τις τόσο καλ' ζυγιασμένες παρατηρήσεις προσάντων για το χαρακτήρα των γυναικών, που πλημμυρ'νε τα δηγήματά της. Και εί παρατηρήσες της έρχονται τόσο φυσικές που κ' αν το βιβλίο αυτό είχε τυπωθ' ανώνυμα, πάλι θα μπορούσαμε να στοιχηματίσουμε πως ο συγγραφέας του είναι γυναίκα. Γιατί όπως ένας ζουγράφος όταν βρεθ' μπροστά σ' ένα λουλουδι κοιτάζει μονάχα τή χάρη του και τήν όμορφιά του χωρίς να τότε μέλη να μάθ' αν το λουλουδι αυτό είναι ανάγκη να ποτίζεται πρωί και βράδυ για να μεγαλώσ'η, ή αν χρειάστηκε να του βάλουν στη γλάστρα του καστανόχρωμα για να μη μαραθ'η, έτσι κ' ο άντρας στη γυναίκα τις περισσότερες φορές, δε βλέπει τίποτ' άλλο παρά τήν όμορφιά ή τήν άσκημά, τή χάρη ή τήν άδεξιότητα, κάτι τί που μ'ας έμπνέει τή συμπάθεια ή τήν αντίπαθεια, και πολύ λίγο σκοτιζεται να μαντέψ'η, τα πάθη, τα μίσ'η, τις έχθρες, τις ζήλιες, τις αντιπάθειες ή και τις φιλίες άκόμη, που μ'αρεί να γεννιούνται μέσα στα χαριτωμένα αυτά κορμιά, από άφορμες που αυτός τις περισσότερες φορές, ούτε φαντάζεται πως μ'αρεί να υπάρχουν στον κόσμο, που μ'αρεί να τις γεννήσ'η ένα κομψοκομένο φουστάνι και για τις κοτσμπολιές που μ'αρεί να είπωθούν εξ αίτίας σου στα οικογενήματα των γυναικών.

Η κ. Δεντρινού δεν επιμένει πολύ σε τίποτα. Κι' αυτό που γι' άλλους μ'αρεί να είν' έλλάτωμα, γι' αυτήν γίνεται το πιο πολύτιμο προτέρημα, γιατί πολλές φορές τήν κάνει με δυό λέξεις να μ'ας δίν'η ζωντανό το χαρακτηρισμό ενός προσώπου. Και τα πρόσωπα αυτά γίνονται σωστά σύμβολα· κάθε που ο τεχνίτης κεί που πολεμάει ν' αντιγράψ'η ένα κομμάτι από τή ζωή, θυμάται πως έχει και κάποιες άλλες υποχρέωσες, της υποχρέωσες του πατριώτη και ξεσπάει κατά τής κοινωνικής μας σαπίλας ή με τή σοβαρή φωνή του άφορισμού, ή μ' ένα φαρμακερό εϊρωνικό γέλιο που έρχεται σαν αντίλαλος στα λόγια που στο σύντημο πρόλογο της λέει στις Ρωμαιοπούλες: «Μη με βγάσετε ψεύτρα, αδερφάδες μου. Στα χέρια μας είναι κ' από σ'ας δεν το κρούσω πως ποτέ δεν έπαψα να ελπίζω σε μια μακρινή ίσως μα βέβαιη 'Εθνική αναγέννηση». Και στην αναγέννηση αυτή τή μακρινή ίσως, που κ' από τώρα μ'αρεί κάπως ν' άρχισ'ε, ή κ. Δεντρινού, σαν τίμα

πως μ'άφτά μου τ'α λόγια έννοώ τους δασκάλους. Κάμποσα γράμματα μου ήρθαν κι από φίλους κι από φιληνάδες της δημοτικής, να μου τόν κομματιάσουνε τόν καμμένο τόν Νουμά. Τα ψεγάδια του σίγουρο πως θα τ'αχ'η (5). Μα να είστε βέβαιοι πως και το Θεό να βάζατε διεφτυνή, θα γυρίθανε οι 'Αθηναίοι να τόν αλλάξουνε τήν έλλη μέρη. Τέτοιος ο Ρωμιάς και τέτοιοι όλοι μας. 'Η έλλαγή μ'ας άρείσει. Τάναθεματισμένα μάθρα χρόνια της σκλαβιάς! 'Ισως τ'ης τόν χρωστούμε και τούτο. Τέσσερις αιώνες, έλλαγή δεν είδε ο Ρωμιάς. 'Ασάλεφτη πλάκα τού καταπατούσε τόν κεφαλι. Με τή λευτεριά, πήρε τήν άνάσα του, ο νούς του άερίστηκε, σε βαθμό μάλιστα που κατάντησε άνεμόρι, δηλαδή που γυρίζει κατά πως τόν φέρνει κάθε άνεμος που φυσά. φαντασία ή καπρίτσιο.

5) 'Εγεί ένα πολύ μεγάλο, άνοποφορο μάλιστα, που δεν ξέρουμε φαίνεται να κάμουνε τήν τυπογραφική διόρθωση, κ' έτσι σε πολλά μέρη μου άρνήσανε τήν 'Αρρωστη Δούλα, σε τρόπο που και τόν νόημα και τή γραμματική μου χαλάσανε. Δέν παρακαλούθ'ουνε λέξη για λέξη τόν κείμενο με τόν τυπωμένο και γίνονται τα λάθια. 'Εμείς όμως, τώρα που τόν ζήτημα είναι και για τούς τύπους, χρέος μας να τ'α βάζουμε απ'αλλάχτα όπως τ'α γράφουμε. Θα τάξινθ'ουμε κι απότ' με τόν καιρό.

πατριώτισσα, βάζει τόν λιθάρι της. Γιατί άφιερόνεται στις Ρωμαιοπούλες τα δηγήματά της δεν τούς χαρίζει μονάχα ένα έργο φιλολογικό, αλλά και κάτι περισσότερο. Τούς βάζει μπροστά στα μάτια τους τήν άληθινή τους τή ζουγραφιά και τις αφήνει να δούνε τα χάλια τους, τα καλά ή τ'άσκημα και να διαλέξουν, όσες μ'αρούνε να κάμουν, τόν δρόμο που πρέπει να τραθ'ήσουνε για να νοίξουν καθώς τόν λέει ή ίδια «καινούργιους όρίζοντες» και να γίνουν περισσότερους «μάννες και λιγότερο γυναίκες τού σαλονιού».

Και δεν είναι μονάχα ή πατριώτισσα και ή παρατηρήτρα τής κοινωνίας που μ'ας μιλάει, αλλά συχνά κ' ή ποιητική ψυχή που εύκολα δένει τα αισθηματά της με τόν βούισμα της θάλασσας ή με μια άχτιδα τού φεγγαριού. «Μείνανε λίγην ώρα σιωπηλοί κοιτάζοντας ένα κομμάτι τούρανού που άρχισε να σπομ'όφγγη κ' έπειτα με φωνή σιγανή οά να μην ήθελε να ταραθ'η τήν ήσυχία που βασίλευε: Τέτοια ώρα, τούπε, αίστάνεται κανείς τήν άνάγκη της θιλίας και της αγάπης για να μ'αρεί να π'η ότι με φροντίδα φιλάργυρου έχει κλειδώσ'η στή πόδα της καρδιάς του». Τί άλλο είναι αυτές οι γραμμές παρά οι ακόλοθοι: στίχοι που στον 'Εμπορο της Βενετίας, βγαίνουν από τόν στόμα τού Αιρεντζου, όταν άγκαλιασμένος με τή Γεσικά, κάθεται στο περιδάλι κάτω από τις άχτιδες τού φεγγαριού; «Τό φεγγάρι λάμπει. Μια τέτοια νύχτα κάποτε, ένώ ο ζέφυρος φιλούσε γλυκά τα δέντρα· μια τέτοια νύχτα βέβαια ο Τρωίλος θάνέθηκε στο τείχος της Τροίας και θάψισε τήν ψυχή του να τρέψ'η κατά τις έλληνικές σκηνές, εκεί που αναπαύοτανε ή Χρυσίδα!» Γι' αυτό τελειώνοντας αυτές τις λίγες γραμμές δε μ'αροδ να κρατήσω κρυφή κάποια εύκή που γεννήθηκε μέσα μου όταν μαζί με τούς ήρωες τού «άσυνήθιστου τύπου» βρέθηκα στο «ήψλωμα τού κάτω δρόμου» που «από κεί ξανόγει κανείς περισσότερες χάρες» και ξανόγ'α κ' εγώ μαζί τους «τό Πεντικονήσι σαν ψεύτικο στη μέση της θάλασσας, κ' άπέναντι τόν καταπράσινο λόφο».

Και ή εύκή αυτ' είναι γλήγορα να δούμε τήν Κερκυραία ποιήτρα, έξω πιά από τήν κατά συνθήκη ζωή, να μ'ας οδηγήσ'η «μακριά απ' τόν θόρυβο» όπως τόν λέει και ή ίδια και κάτω από τόν ίσκιό τών δέντρων κ' αντίκρυ από τόν φωτολουσμένο καθρέφτη της θάλασσας, στις όχτες τών ρυακιών κ' άπάνω «στους καταπράσινους λόφους» να μ'ας ξαναδείξ'η πάλι τους «άσυνήθιστους τύπους» άλλα κάπως πιο άπειρους τού κόσμου, και λιγότερο έπηρεασμένους από τήν κοινωνική ζωή, και αντίθετα από τώρα που είτε άπο άπλή ιδι: τροπία είτε από τεχνική άνάγκη, μ'ας κάνει να τούς άποχωριστούμε τή στιγμή ίδια-ίδια που άρχίζουμε να τούς συμπαθούμε, να μ'ας άφήσ'η άνάμεσα από κάποια χινοπο-

'Εγώ πάλι, τί να σας τ'α μασώ; Να τόν ξέρετε, φράγκεψα, επειδή και τρελλάινουμαι για τή συνέχεια. Είναι τόν μόνο γιατρικό στα κκαά που βλέπουμε. Να δ'ητε κιόλας πως ή συνέχεια, φτάνει καλή να είναι ή αρχή, όλα λίγο λίγο τ'α διορθώνει. Με τήν άκαταστασία όμως χειροτερεύουνε όλα. Κ' έτσι νομίζω πως κάμποσοι φίλοι μας, άντίς να θυμώνουνε με τόν Νουμά και να μην τόν καταδέχονται τάχα να γράφουνε σε μια φημερίδα, όπου γράφουνε οι περισσότεροι από μ'ας, πολύ πιο ήρωικά, πολύ πιο γενναία, πολύ πιο πραχτικά θα φερθούνε, αν καταλάθουνε τόν γενικό τόν σφέρο, και τόν σφέρο τόν γενικό είναι, ν'αχουμε πάντα τόν ίδιο φύλλο και πάντα να είμαστε όλοι μας ένα.

Δέν έχω πιά πολλά να σας άραδιάσω για να ποσώσουμε τα ιστορικά τού τόμου μας άφτουνού. 'Ακολούθησε όμως τήν ίδια τή χρονιά, 1903, ένα περιστατικό που τιμή και καμάρι τού βιβλίου μου είναι να αναφέρω τουλάχιστο με δυό λόγια. Δημοσιέφτηκε τότες ή Τρισέβγενη τού Παλαμά κ' απ' όσα ο Παλαμάς δημοσιέβει, έπρεπε όλοι μας κάτι να αναφέρουμε, μια λεζούλα, έναν τύπο στα δικά μας. Τού άφιέρωσα ένα μικρό άρθρο, και με χαρά μου τόν ξανατυπώνω, επειδή στον άγώνα και ένας στίχος του

ριάτικα δειλινα ή κάποια άνοιξιάτικα βράδ'ια, να ακολουθ'ήσουμε τόν ξετύλιγμα τού όνειρου τους και τόν τέλος του.

Παρίσι ΚΟΥΛΟΥΒΑΤΟΣ

ΙΑΤΡΙΚΕΣ ΙΣΤΟΡΙΕΣ

ΔΙΗΓΗΜΕΝΕΣ ΑΠΟ ΤΟΥΣ ΑΡΡΩΣΤΟΥΣ

Άρθ 5.

Δημοτικό Νοσοκομείο «'Η 'Ελπίς». Κλινική τού καθηγητή κ. Γεωργίου Φωκά. «Αίδουσα 'Ασκήμιος».

'Ιωάννης Ξαρχάκος έχει τραυματικό έκτρώπιο στο άριστερό κάτω ματοσίνορο (τό μάτι μου έχω χτυπήσει μ' ένα ξύλο) είναι από τόν Μαλίεβρι (Μάνη), 18 χρονώ και δουλεύει στα χτήματα του.

«'Ημουνα στο σχολείο μαθητής κ' εκεί που παίζαμε με κάτι άλλα παιδιά ένα παιγνίδι χτύπησα σ' ένα ξύλο κ' έκοψα από κάτω τόν σίνορο ήτανε κάτι άγριλιές εκεί και πήγα να περάσω από κάτω κ' ένα ξύλο με χτύπησε στο μάτι μου και μόκοψε τόν άποκάτω σίνορο· μόλις τόκοψε, ήρθ' αδερφός μου με τόν θετό μου και με πήραν και με πήγαν άμέσως σ' ένα γιατρό στο Γύθειο· μούκαμε ένχειρίση ένας γιατρός μόλις πήγα, αλλά δεν έπιασε· μεύ τ'όραψε αλλά σάπισε τόν κρέας και ξανακόπηκε· και πέντε φορές μεύ τ'όραψε και μεύ τόν ξαναράψαψε, αλλά δεν έπιασε· ύστερα έμεινε έτσι ένα στίγμα· μικρό όμως, όχι όπως ήτανε· και μεύ είπε θα σφαλίση· αλλά ύστερα περάσανε τρία έτη και δε σφάλασε· έτρεχε όλο δάκρυο· κ' άμα έργαζόμουνα ρεθίζετο τόν μάτι μου και κοκκίνιζε, και μεύ πονούσε και καμμιά φορά κ' άποράσινα κ' ήρθα 'δω· έπειδή μου είπανε είναι καλοί γιατροί 'δω, ήρθα· μόλις ήρθα άμέσως μ'ήκα 'δω στο Νοσοκομείο ήρθα στην πρώτη τού μηνός και μεύ κάμαν ένχειρίση στας πέντε. 'Υστερα από τήν ένχειρίση, στην πρώτη άλλαγή, έδειχνε ναχε πιάσει καλά· έπειτα, όταν μεύ τόν ξαλλάζανε, είχε κοπ'η ένα ράμμα στην πάνω μεριά· ύστερα μούειπαν ότ' θα τόν ξαναράψουν εκεί στην άπάνω μεριά και πιά δε θα μείνη τίποτε· αυτό· τίποτε άλλο».

Είναι τρία έτη από τόν καιρό που ένα κλαδί

ζυιάζει περισσότερο από μάλαμα, και περισσότερο από άλκακιο άσκέρι σημαίνει ένας άθροπος σαν τόν Παλαμά.

Τά δυό μου άρθρουδάκια για τόν Διαγωνισμό ζηγιούνται και μονχά τους Θεό δ'ητε παρακάτω πόσο δύσκολο μεύ σταθ'ηκε να βγάλω τή φυλλάδουλα τού Διαγωνισμού, ίσια ίσια σ' έναν καιρό που είτανε κιόλας άνάγκη να βγ'η. 'Ας είναι καλά ο 'Ηλίας Στάθρος που μεύ έδωσε χέρι και δημοσιέψα τότες τ'α χαριτωμένα τ'α δηγήματά του. 'Ας είναι καλά κ' ο Φιλήντας που στον άκόλοθο διαγωνισμό, βραβέφτηκε ή Γραμματική του. 'Αργησε να τυπωθ'η, γιατί κ' ο ίδιος άργησε να μεύ τή στείλη διορθωμένη και ξαναχυμένη. 'Αντίς μικρή μάλιστα που τήν είδα, σαν τήν πρωτόλαβα, μενάλωσε, φαίνεται, στο ταξίδι κ' έγινε δίτομη. Για τή γραμματική τού Φιλήντα, που σε πολλά μ'αρεί να μ'ας σταθ'η χρησιμη, θα μιλήσω και στον πρόλογο της, ώστε δε χρειάζεται από τώρα να σας τ'α λέω.

Είναι περίεργο πως ξεχνούνε στην 'Ελλάδα, ξεχνούνε μάλιστα περισσότερο απ' ό τι πρέπει, γιατί τ'α σφάλματά του πρέπει κανείς να τ'α θυμάται πάντα. Μόλις περάσανε δυό χρόνια και τ'α φοιτητικά μήτε άθροπος τ'α συλλογιότανε. 'Η δημοτική,

δέντρου του εξέσχισε το κάτω βλέφαρο, όπως μας διηγείται ο άρρωστος· το ξίσχισμα έγινε όλιγο παραέξω από το δακρυϊκό σημείο· κ' έγινε με τέτοιον τρόπο πού το βλέφαρο χωρίστηκε σε δύο μέρη, ένα πρὸς τὰ έξω, το μεγαλύτερο, πού κάνει όλο σχεδόν το βλέφαρο, κ' ένα πρὸς τὰ μέσα, μικρότερο, ίσια με μισό εκατοστόμ· άπάνω-κάτω, πού έχει μαζί και τὸ μέσα κανθό. Πέντε φορές έγινε ή έγχείριση, πάντοτες χωρίς επιτυχία· όταν ήρθε στην κλινική μας, είχε γίνει ούλή στα χείλη τῆς πληγῆς και τὸ έκτρόπιο είχε μεγαλώσει· είχε αδιάκοπη δακρυόρροια και είχε επιπεφυκίτιδα. Στις 8 του Φλεβαρίου φέτος τοῦγινε στο άμφιθέατρο έγχείριση ξαναπλαστική από τόν καθηγητή μας κ. Φωκᾶ· τοῦγινε ραφή, άφού πρώτα νεαροποιήθηκαν τὰ χείλη τῆς πληγῆς κ' άφού με μιά χαλκρωτική τομή κάτω από τὸ βλέφαρο έγινε δυνατό νά πλησιάζουν και νά κρατιούνται εύκολότερα τὰ χείλη τῆς πληγῆς τὸ ένα κοντά στό άλλο.

Άριθ 6.

Μιχάλης Παγώνης· από τή Χίο, 40 χρονῶ (40 εἶμαι, 42 εἶμαι, δὲ θυμῶμαι), γεωργός (λεσπέρης)· (έχω ένα όγκο στην καρπέλλα), έχει σάρκωμα τὸ δεξιὸ κόγχου τὸ ματιοῦ.

«Κατὰ τὸ Σεπτέβριο μῆνα μου παρησιάζτη σάμ πούναι τώρα·κατὰ τὸ Νοέβριο έφυγα από τή Χίον κ' ήρθα εδῶ· πήγα στον καθηγητή τὸ Φωκᾶ και τοῦ τῶπα και μου τῶβγαλε· έφυγα από 'δῶ και πήγα στη Χίον πάλι· έκαμα 15 ήμέρες και μου παρησιάζτη πάλι· στην αρχή σὲ φουσκάλαι και σὲ τρεῖς-τέσσερες ήμέρες μεγάλωσε πάλι, όπως τὸ βλέπετε εδῶ στην καρπέλλα· και ήρθα πάλι· τώρα πάλι γυρεύω νά κάνω έγχείριση· νά 'δῶ τί θ' απογίνη, θά ξαναγίνη πάλι· και τί νόσημα είναι· δὲ γνωρίζω· δὲ με πονάει, μά με βαρβαίνει· άμα μου κάνη τήν έγχείριση θέλω νά σταθῶ εδῶ μερικῆς ήμέρες νά ιδούμε, θά μεταγίνη ;»

«Ο άνθρωπος αυτός έχει σάρκωμα στ' άπάνω τοίχωμα τὸ δεξιὸ κόγχου τὸ ματιοῦ· Ὅπως ὁ Κόλλας διηγείται, ξαναεγχειρίστηκε από τόν καθηγητή μας κ. Φωκᾶ κατὰ τὸ Νοέβριον· αλλά όπως είχε προβλεφτῆ κ' όπως συχνά συμβαίνει σ' αὐτοῦ τοῦ είδους τούς όγκους, τὸ ξαναπαρουσιάστηκε ύστερα από λίγες μέρες στο ίδιο μέρος. Ξαναήρθε λοιπόν στην κλινική μας και στις 7 Φλεβαρίου τοῦ έγινε

δεύτερη έγχείριση από τόν καθηγητή μας στο άμφιθέατρο. Ἀπό τὸ μέσα κανθό τοῦ άνοίχτηκε τὸ άπάνω βλέφαρο, ξεκολλήθηκε, και με ἄλλη τομή έγινε γκρημνός. Τὸ μάτι ξεκλειδώθηκε πρὸς τὰ έξω έτσι. Ὅστε έγινε δυνατό νά βγάλουμε δυο περισσότερο μπορούσαμε από τὸ σάρκωμα μεταξύ τοῦ βορβοῦ και τοῦ κόγχου και νά φτάσουμε ὡς τήν εσωτερική επιφάνεια τοῦ κόγχου. Ὑποφιαζόμαστε ὡς ταῦτα ὅτι εἴμαστε κάτι από τίν όγκο.

Άριθ 7.

Ἀναστάσιος Λέος· από τήν Εὔβοια, 26 χρονῶ, γεωργός· έχει τραυματικόν ὄστεομυελίτη τοῦ κάτω σαγονιοῦ.

«Στις 29 τ' Αὔγουστου είχα πράματα χαμένα και πήγα μένα σύντροφο σὲ καναδὸ χωριᾶ κ' έψαχνα· και στο στρίψιμο έρχουμασταν εδῶθε· κ' εκείνος ὁ σύντροφός μου είχ' ένα σκυλλί, φραγκόσκυλλο και πάαινα μπροστά ίσια με 7-8 βήματα, και τὸ σκυλλί από μένα πάαινε καμμιά εκατοστή ποδάρια μπροστά· εκεί κοιμότανε πρόβατα, ὅτ' σουρούπωνε· κ' ὁ βλάχος ήταν μακριά από τὰ πράματα καμμιά 200 δρασκελές· εἴμαστε τόν προσπεράσαμε και δὲν τὸν είδαμε· και τὰ πράματα φοβήθηκαν τὸ σκυλλί και πρόγκασαν· αὐτός, άμα ήκουσε και πρόγκασαν τὰ πράματα, δὲ μίλησε νά πῆ, ποιοί είσαστε· αλλά έβριζε και με βάρεσε με τὸ πρώτο. Ἀμα με βάρεσε έκαμα χά, νά πῆσω· και πήγα 5-6 βήματα και γονάτισα· κ' εκεί πού γονάτισα ήρθε ὁ σύντροφός μου, γιατί κατάλαβε πού με βάρεσαν· μου λέει, τί έχεις· τόν έπιασα εδῶ μπροστά, από τὸ γαλίκι και τοῦ λέω, με βάρεσαν· ὄρέ, μου λέει, μή φοβάσαι, μου λέει, νά σηκωθούμε νά φύγουμε μοναχά, γιατί μας φωνάζει γιὰ κλέφτες και θά μάς σκοτώσουνε· βγάινε μοναχά τὰ παπούτσια σου νά τρεξούμε, γιατί θά μάς σκοτώσουνε· εκεί πού έκανάμε πέρα, και πήγαμε καμμιά πενηνταριά βήματα, έχτύπησε τὸ τουφεκί τοῦ σύντροφού μου στις πλάκες· κ' ὁ βλάχος π' άρηγκάζονταν, θέλεις κατάλαβε πού με χτύπησε, θέλεις δὲν κατάλαβε, ματαπυροδύλησε· κ' ή σφαῖρα χτύπησε κοντά μας σὲ μιά πέτρα και πέταξε τρίμματα· εκεί, εκατόσαμε μεῖς, γιὰ νά μὴ μᾶς εἴξη πάλι· ὁ βλάχος δὲ μᾶς λόγιασε πού κάτσαμε και σταμάτησε· ύστερα σηκωθήκαμε και φύγαμε· άκουσαν οἱ βλάχοι τίς ντουφεκιές και πυροβόλαγαν κ' οἱ ἄλλοι· εἴμαστε σκαπετήσαμε πίσω τῆ

ράχη κ' από μιά διασέλλα φύγαμε. Ἡ πληγή μου μισή ὥρα έτρεχε, σάματ ήτανε βροση· ύστερα σταμάτησε· ήταν σπασμένη εδῶ μέσα ή γαιδάρα από τὸ μολύβι με πήρε τὸ μολύβι δεξιά στο λαιμό κ' άνηφοριστᾶ πήρε τῆ γαιδάρα, τούς τραπεζίτες κ' έσπασε γραμμῆ 5-6 δόντια· κ' ήταν ή γλώσσα πρησμένη· έρεθίστηκε· είχα δέκα μέρες νά μιλῆσω. ύστερα κουβέντιαζα· δέκα μέρες οὔλο ύπνο· και 10-12 μέρες έθρεψε ή γαιδάρα· έκαμα καμμιά είκοσαριά μέρες θεραπεία, κ' ήρθα εδῶ νά μου τὸ σιάξουν· δὲ μου τῶσιαξαν τότες· δὲν είχα καιρὸ νά στέκωμαι, στενοχωρέστηκα κ' έφυγα. Έκανε τρεῖς μῆνες δυο νά κλείσ' ή πληγή από μέσα· κ' έβγαίνε οὔλο τρίμματα· πέρναε καμμιά δεκαπενταριά μέρες· κοσαριά κ' έκανε φουσκάλα άπ' έξω, από κεί πού μπήκε ή σφαῖρα. Έχει 5-6 βολές πού γίνεται φουσκάλα και σπάζει· τώρα ξαναήρθα νά μου κάνουν έγχείριση.»

«Ο άρρωστος αυτός πού έπαθε έναν ὄστεομυελίτη τοῦ κάτω σαγονιοῦ ύστερα από τραῦμα και τόν ὁποιο περιγράφει μέσα στη διήγησή του, έφυγε, χωρίς νά έγχειριστῆ, στις 9 του περασμένου μηνός.

ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ. Γεωργός=ζευγάς, ζευγίτης, ζευγολάτης, χειρομάχος και ζωμάχος· αὐτὰ τὰ δυο τελευταία τὰ λένε γενικότερα και γιὰ ὅτους εργάζονται στα χωράφια· στη Χίο· λεσπέρης· στην Κύπρο· ρεσπέρης, είναι λέξη τουρκική. Σεπτέβριο, στην Χίο τόν λένε και Στυριάτη και Ἰδιμητριάτη τόν Ὀχτώβριον. Έρχουμασταν... τὸ τονίζει μιά συλλαβὴ πέρα από τήν προπαραλήγουσα· αὐτὸ πολὺ συνειθίζεται κ' από τούς Ἡπειρώτες κ' από τούς Ἕλληνας τῆς Βουλγαρίας· συχνά προφέρουν και με δυο τόνους· έρχουμάσταν, όπως ὁ ίδιος άρρωστος μας κάνει παρακάτω. Ὅτ' και μόν'...=τῆ στιγμῆ, ἀκριβῶς πού...και στην Ἡπειρο πολὺ συνειθίζεται· έτσι. Δρασκελές=άνοιχτὸ βήμα, τὸ συνειθίζουνε και στην Ἡπειρο, και δρασκελιά. Σκαπετήσαμε = 1) φεύγοντας χαθήκαμε από τὸ μάτι σου· λέγεται ἰδίως σὲ ψηλώματα π. γ. σκαπετήσαμε τῆ ράχη, τότε θά πῆ· γυρίσαμε πίσω από τῆ ράχη· πέκουσα κ' από Ἡπειρώτες. Δὲν έβρω ἂν έχει καμιά σχέση με τὸ Ἰταλ. scapolare (échapper γαλ.) κ' άπ' αὐτὸ με τὸ δικό μας σκαπουλάρω. σκαπουλάω=ξεφεύγω, φεύγω, γλυτώνω, σώζω (Κεφαλλ.)· 2) σκαπετάω=ρίχνω. Διασέλλο και διασέλλα=είναι ἰσότητος άνάμεσα απόδύο ψηλώματα, βουνά ή ράχες. Τραπεζίτες και δοντούρες.

(Από τήν κλινική Φωκᾶ)

ὅπως τὸ σημειώσαμε και πιὸ άπάνω, πρόδεθε ὀλοένα. Βίβαια δὲν είχαμε φτάσει στο βαθμὸ πού είμαστε σήμερα, επειδὴ τήν ὥρα πού γράφω εἶδηση μου έρχεται από τήν Ἀθήνα πὸς ὁ δήμαρχος τῆς Κερκυρας, ὁ κ. Κόλλας, σὲ περίστασι, επίσημη, δηλαδή όταν πήγε σπῆτι· του ὁ βασιλιάς· τοῦ μίλησε, γιὰ νά τὸν ὑπεδεχτῆ, στην εθνική τῆ γλώσσα, και τὸ σπῆτι σπῆτι τὸ εἶπε. Ἴσως νομίζετε πὸς τὰ παραφουσκώνω και δὲ βλέπετε πόσος είναι σημαντικός· ένας τέτοιος λόγος, σημαντικός, ἂν τὸ καλοστοχαστῆ κανένας, δυο κ' ή Ἀπόφαση τοῦ Στελλάκη. Ὅτ' συμφωνήσατε μαζί μου, ἂν κάμετε τὴν ἀπλή σκέψη πὸς γιὰ νά νικήσουμε, στο μεγάλο μας τὸν άγώνα, ένα μόνο χρειάζεται, νά γίνη επίσημη γλώσσα ή δημοτική. Λοιπόν όταν επίσημα πρόσωπα τῆ μιλοῦνε σὲ περίστασι επίσημη, ἀπὸ σημαίνει πὸς λίγο λίγο προχωρούμε, ὡς πού νά πάμε ἴσα με τήν άκρη τοῦ σκοποῦ μας. Και πὸς προχωρούμε, ἀναντίλεχτο. Στὰ 1900, σάν έβγαλε ὁ Στελλάκης τήν Ἀπόφασή του στη δημοτική, βρέθηκε εισαγγελίας τοῦ Ἀρείου Πάγου νά τονί φοβερίση, νά δηλώση κίβλας πὸς τὸ νά γράφη τῆ δημοτική ένας δικαστῆς στα δικαστήρια, είναι άσέβεια πρὸς τὸ νόμο, τόσο γελοία είναι ή δημοτική. Σήμερα, ὄχι μόνο δὲ βρέθηκε ὑπουργός

των Ἑσπερικῶνε ή πρωθυπουργός, νά κάμη τοῦ κ. Κόλλας τήν παραμικρῆ παρατήρηση, ὄχι μόνο δὲ σκανταλίστηκε μήτε ὁ βασιλιάς, πού είναι θαρρῶ άνώτερος από έναν εισαγγελέα, ὄχι μόνο δὲ φάνηκε ή δημοτική γελοία κανενός, μά ή έντύπωση στάθηκε σπουδαία σ' ὅλη τήν Ἑλλάδα και πολλοί σήφικνε τὸ κεφάλι, γιὰ τὸ κουράγιο, τὸ ήσυχο τὸ κουράγιο τοῦ κ. Κόλλας, τοῦ δήμαρχου τῶν Κορφῶνε. Στὰ 1904, τέτοια πράματα δὲ βλέπαμε. Εἶδαμε ὅμως ἄλλα. Έργα στη δημοτική γραφόντανε παντοῦθε. Ἀνεβαίνανε έτσι και στη σκηνή. Ἐτσι παίχτηκε ή Ὁρόσεια τοῦ Σωτηριάδη ὅτ' μου πῆτε πὸς είτανε άποτυχία εἰσεινή, πὸς μαζί τῆς έπεσε κ' ή δημοτική. Σ' ἀπὸ έχουμε κάμποσα ἀποκριθούμε. Τὸ νάπότυχε ή Ὁρόσεια, δὲ σημαίνει πὸς είναι άχαμνή· μπορεί τὸ δημόσιο νά μὴν τήν έννοιασε. Και τί πειράζει θά με βωτήσετε, ἀφού άπότυχε ; Ἀπό κεί νά καταλάβουμε, λέει, πὸς ὁ κόσμος δὲ θέλει τῆ δημοτική. Ἐγὼ κατάλαβα τὸ έναντίο και τὸ εἶπα στ' ἄρθρο πού έστειλα τότες στο Νουμά και πού θά τὸ διαβῆσετε πιὸ κάτω. Γιὰ νά μὴ νομίζετε πὸς εκείνη μου ή γνώμη ἄλλο σκοπὸ δὲν είχε παρὰ νά τᾶ μπαλλώση τὰ πράματα, γιὰ νά μὴ φαίνεται τάχα πὸς

νικήθήκαμε. σὲς τὸ ξαναλέω πὸς με τὰ σωστά μου έγραφα ὅσα έγραφα, και θά σὲς ξηγήσω. Στην Ὁρόσεια ὁ Σωτηριάδης παραδέχτηκε τῆ μισή γλώσσα. Λοιπόν, ὅπως κ' ἂν τὸ γυρίσουμε τὸ πρᾶμα, πρέπει πάντα νά μολογησουμε πὸς ή δημοτική δὲν άπότυχε, πὸς άπότυχε ή μισή, ἀφού τῆ μισή άκούσανε στο θέατρο. Κ' ἴσια ίσια τῆ μισή δὲ θέλουμε. Πὸς ἀπὸ ; Ναι, παραξένος κ' ὡστόσο ἀλήθεια. Ένας μεγάλος ποιητῆς, πού είτανε και μεγάλος μου φίλος, ἂν και πολὺ πιὸ προχωρημένος στην ήλικία, ὁ Leconte de Lisle, συνήθιζε, καθὼς και γνωστὸ, νά προσέχη, όταν έκανε τούς στίχους του, σὲ καθε συλλαβή, στη θέση, στο βυθό, στη μορφή, ἂς πούμε και στο χρώμα καθε λέξης. Και μου έλεγε μιά μέρα, πὸς γιὰ σίγουρο τὸ δημοσιον άδύνατο νά μπῆ στο νόημα τῆς πολὺπλοκης τέχνης, άδύνατο νά φιλοδοξάση έναν ένανε τούς στίχους, ὅπως τούς έχει φιλοδοξυμένους ὁ ποιητῆς. Μά πὸς ἀπὸ δὲν πειράζει, πὸς από τὸ διαβῆσμα, ὅσο γλήγορο κ' ἂν είναι, ὅσο άτεχνολόγητο κ' ἂν τὸ φανταστῆς, πάντα θά τοῦ ἀπομείνη μιά γενική ἄρμονία. Δὲ θυμοῦμαι ἂν ὁ μεγάλος μου ὁ φίλος, ἄρμονία τὸ εἶπε ή ἂν τὸ εἶπε ἀλλιῶς. Κάτι τέτοιο έννοῦσε ὅμως και γὼ βρίσκω πὸς τήν ἄρμονία, πολ-

“Ο ΝΟΥΜΑΣ”

ΒΓΑΙΝΕΙ ΚΑΘΕ ΚΕΡΙΑΚΗ

ΣΥΝΤΡΟΜΗ ΧΡΟΝΙΑΤΙΚΗ

Για την Αθήνα Δρ. Β. — Για τις Έπαρχίες Δρ. Γ
Για το Έξωτερικό Δρ. Χρ. 10.

Για τις έπαρχίες δεχόμαστε και τρίμηνες (2 Δρ. την τρι-
μήνα) συνδρομές.

Κανένας δε γράφεται συνδρομητής ή δε στείλει μπροστά
τη συνδρομή του.

10 λεπτά το φύλλο λεπτά 10

ΒΡΙΣΚΕΤΑΙ. Στα κιάκια (Σύνταγμα, Όμόνοια.
Εθν. Τράπεζα Έπ. Οικονομικών, Σταθμός Τροχί-
δρου (Ακαδημία), Βουλή, Σταθμός ύπόγειου Σιδη-
ρόδρομου (Όμόνοια), στα βιβλιοπωλεία «Έστιας» Γ.
Κολάρου και Σακέτου (άντικρυ στή Βουλή).

ΠΑΡΑΓΡΑΦΑΚΙΑ

Χατζηδακισμοί—Ο Ίανός της Καθαρεύου-
σας—Τα Κυπριώτικα.—Το Τζαμί.

ΑΥΤΗ τη βδομάδα είχαμε δυό ξεπαθώματα κατ' της
δημοτικής—Ένα βιβλικό κ' ένα ρητορικό. Και τα δυό από
τό Πανεπιστήμιο.

Η βιβλική αποκάλεση μας ήρθε από τον κ. Γ. Χα-
τζηδάκη. Στο Μαργιτικό παράστημα της Αθήνας τύπω-
σε ένα φαρδύλατο ήρθο για το γλωσσικό ζήτημα και το
έβαλε για τίτλο τις δυό θαυματουργές λέξεις—«Γεννηθέν
Φώς». Όμως φως δεν είναι γιατί μόνος ο θεός μπορούσε
να κάνει φως από το χάος και την άνοπαρξία κι ο κύριος
καθηγητής, όσο σοφός κι έιναι, δεν έχει το θείο χάρισμα
να βγάλει φως από το κιαστικό σκοτάδι όπου παραδέρνουν
οι γλωσσικές του θεωρίες.

Μελετήσαμε το ήρθο με προσοχή με επίχειρημα και-
νοόριο κανένα δε βρήκαμε. Κι ούτε θα είτανε θα πιθανό και
να βρεθί γιατι δεν υπάρχει. Κ' επειδή είμας πάλι έχουμε
τόσο συχνά απαντήσει στα διάφορα κατηγορητήρια που ξε-
σπεντόμε ο κύριος Χατζηδάκης εναντίο της δημοτικής κ' έ-
πειδή νομίζουμε πως έχουμε αρκετά καθαρά πιά ζηγήσει τί
θέμα και τί εννοούμε, περιττό μας φαίνεται να ξαναρχίσου-
με τα παλιά ξαναμασώματα. Αλλά μόνο πράματα θα ξεση-
κώσουμε από το ήρθο του κ. Χατζηδάκη για να δείξουμε
πόσο μακριά βρισκείται από τη γωομία της ζωής.

Μας ξαναλέει τον παλιό του άρρωσισμό πως : «βασίς του
ρημετέρου λόγου, γραπτού και προφορικού, θά είναι ο λα-
λοήμονος εν ταίς έπισήμοις συναστροφάις και οικίαις κη-
καθαρισμένοις και έξευγενισμένοις».

Η έπαρση αυτής της άρχής προϋποθέτει πως πρέπει:
1) να βρεθάντε, ν' άρθημύθοντε και να καταλογοισθόντε
τά έπίσημα αυτά σκίτια, οι έθνικοί αυτοί πριμικήριοι, που
σταλθήκανε από τη μοίρα για να κανονίσουνε και το γραπτό
και τον προφορικό λόγο.

2) να βρεθί σε ποιές έπίσημες όρες και στιγμές μιλούνε
αυτοί οι δυστυχημένοι «τον κηκαθαρισμένον και έξευγενισμέ-
νον λόγον». Αντές οι όρες και στιγμές άνάγκη να χωρισθού-
νε από την άλλη τους ζωή, άδιάφορο έν ίσια ίσια αυτή εί-

λοι σήμερα την ξεχνούνε στη γλώσσα τους. Έχει
μιά δύναμη ώστόσο ή άρμονία που του κάκου, θα
τη νοιώσης και κεί άκόμη που θαρρείς πως δε σε
μέλει, και κεί άκόμη που δεν ξέρεις τί πράμα εί-
ναι. Η μισή γλώσσα, την άρμονία δεν την έχει
και μήτε μπορεί να την άποχτήση ποτέ της. Ο
κόσμος πάντα θα το καταλάβη, ή άγρχίματος ο-
πως κι ο γραμματισμένος. Το αίσθημα της άρμο-
νίας φαίνεται πως μέσα μας ζή. Άμα το βλάψης,
ξυπνή, έρεθίζεται μάλιστα, και μη βρίσκοντας το
λογαριασμό του, κατανατ' άντίθετό του, άγριέ-
θει, φωνάζει, πέφτουνε τα μαξιλλάρια—κ' έτσι έ-
πεσε ή Όρεστωια.

Για τούτο μου φάνηκε σημαντικό και να παι-
χτή και να πέση. Για το άλλο το σημαντικό που
άκολούθησε στην ίδια έποχή, μόλις το λωμώ να σ'ε
μιλήσω, επειδή κ' είναι άρθρο δικό μου. Οι άπόλυ-
τοι κανόνες. Μά να δήτε πως ή σημασία του δεν
είναι που έγω τόγραφα, ή σημασία του είναι που
το διαβάσανε φίλοι και που τόκαμα για φίλους.
Θαρθή καιρός, καθώς τόλεγα κι άλλου (1), όπου
θαρχίσουμε ήσυχα κ' εիրηνικά, να συζητούμε άναμε-

νη ή ζωή που φτειάνεται και κυβερνείται με την άγάπη
και το μίσος, το φόβο και τη λαχτάρα, το γέλιο και το
κλάμα. Έως όμως το ξεκαρδιστικό γέλιο κι ο κωμικός
φόβος και το έρωτικό πάθος να είναι κι αυτά κατ' τον κύριο
καθηγητή έπίσημα φαινόμενα. Αν είναι να μάς το πη για
να το ξέρουμε και για να συμπεράνουμε άμέσως πως ή δο-
τική κι ή άναδιπλασιασμός (ακεκαρδαιμένος) έχουνε κατ'
τη γνώμη τον τη θέση τους στην ώρα της άγάπης και της
άγνης. Κι αυτό γιατί υποθέτουμε πως ο κ. Χατζηδάκης
γράφει τη γλώσσα που έμαθε στις έπίσημες συναστροφές
που άνακάλυψε άνάμεσα Άνακαθητό και Πλάνας.

Είναι, με τον άπληγνο, άσπείο να λή κανείς πως πέντε
έξη σκίτια θά θεμελιώσουνε γλωσσική τυραννία σ' όλο τον
Έλληνισμό και πως ή δική τους γλώσσα—θέλοντας και μή—
πρέπει να γίνη μιά μέρα ή βάση και του προφορικού και του
γραπτού λόγου σ' όλο έθνος. Μά κείνο που φανερώνε-
ται πάλι εδώ είναι ή πολυκαίρινη με πάντα σφαλή άνείλη-
ψη πως όφως και γλώσσα κάνουν ένα πράμα. Πως αυτό το
λάθος κάνει ο κ. Χατζηδάκης—θρηματικά ή άθελα, δεν το
ξέρουμε—για μάς δεν έχει ρώτημα. Και καθώς είμαστε
πρόθυμοι να παραδεχτούμε δυο μερικά σκίτια, λίγοι νομάτοι,
ίσως κ' ένας μόνος ποιητής, μπορούνε να μορφώσουνε το έ-
φος μιας έποχής, άλλο τόσο είμαστε πρόθυμοι να φωνάξου-
με πως ο τύπος, ή μορφολογία κ' ή σύνταξη μιας γλώσσας
μόνο και κατάμονο θεμέλιο μπορούνε να έχουνε την κοινή
λαλιά του λαού.

Ο κ. ΧΑΤΖΗΔΑΚΗΣ άραδιάζει σ' έξη άρθρα τα κρί-
ματα του κωμικισμού. Δι ή τα ξεκοσκινίσουμε γιατί
βαρεθήκαμε να κοπιούμε όλοένα τα ίδια. Η δουλειά μας
έτσι που στέκεται είναι αρκετή για να δείξη πόσο άδικούνε
την έπιστημονική αξία όσοι δε θένε να δούνε την αλή-
θεια που άντρώσαμε είμας. Ένα μόνο άρθρο: θά ξεχωρί-
σουμε για να δώσουμε κάποιο δείγμα της κριτικής του κ.
Χατζηδάκη. Είναι το άρθρο 4. Λέει: ατομωπία (οι μαλλια-
προι) προς πλουτισμόν δήθεν της δημοτικής να πλαττωσι νέα
στερατώη και παντελώς άκατανόητα σύνθετα. «κι μάς
παρουσιάζει ένα και μοναδικό παράδειγμα—Νεράϊδα φεγγα-
ροστυμένη. Τόνο ρωτούμε, τί φταίξιμο, τί ψεγάδι βρισκει
στο λαμπρό αυτό έπίθετο; Πειράζει τα νεύρα της αίσθητι-
κής του ή μήπως να παραστρατίξη από τους γλωσσικούς κα-
νόνες; Όχι; βέβαια το δεύτερο. Μ' έν είναι λοιπόν το πρώ-
το τότε θά βρεθούμε στην άνάγκη να παραδεχτούμε πως ο
κύριος καθηγητής δεν ξέρι: τί θά πη ποιήση, τί θά πη πλα-
στική δύναμη, δεν ξέρι: ούτε τα δημοτικά τραγούδια ούτε
το Σολωμό. Τα δημοτικά τραγούδια λένε: φεγγαροστυ-
πη. Ο Σολωμός είπε: φεγγαροστυμένη. Που είναι το τέ-
ρας και ποιά είναι τα άκατανόητα;

ΚΑΙ ΤΩΡΑ ός κοιτάζουμε το διπρόσωπο Ίανό κι από
την άλλη του μεριά. Από Χατζηδάκη γίνεται Μιστριώ-
της—άπό πολεμικός άρρωσισμός, ρήτορας ουρανοδρόμος.
Δι ή ζουλέψουμε τη δόξα του κ. Μιστριώτη, που για
σαράντα χρόνια τώρα μασουλίζει άρχαϊκούς ρητορισμούς κά-
τω από το φτερό της κουκουβαγιάς. Όχι, δε θά τόνο ζου-
λέψουμε γιατί σαν καλοί πολεμιστάδες ξέρουμε να δούμε
πως ο κ. Μιστριώτης, όσο μίσος κι έν έχη μέσα του για
μάς, πάντα μιλά με κάποια ειλικρίνεια. Έδώ δε χωρεί ζου-
λια με λύπη. Λύπη γιατί βλέπουμε τί κακό μπορεί μιά
στραβή, πεποιθήση να κάνει, πόση ζωή δύναται να σκοτώση
τι διανοητικό σκατάμα κωμικιστ' να προζενήση. Σαράντα
χρόνια καθηγητής κι όμως άκούστε πως μιλεί:
«Μεττοι χριστών έλπίζων και το βαρύ της ύλης φορτίον
ναποθέμενοι ανεργόμεθα εις τας άπείρους του χείρου έκτα-
σεις έν εις εκ της θείας του χορού των άστέρων, θέλομεν
ύμνεϊ τον κοσμικόλο Θεόν!»

ταξύ μας για το τί πρέπει να παραδεχτούμε στα
βιβλία μας, για τους τύπους που θά διαλέξουμε, για
τη γραμματική, μ' ένα λόγο, που θά καθιερώτου-
με. Άφτό έννοείται πως είναι σημαντικό, άφου για
να συζητούμε, θά πη πως είμας πολλοί. Με τους
άπόλυτους κανόνες το λοιπό συζητούτα κ' έτσι κα-
τόπι, λίγο λίγο, έγινε κ' ή Απολογία, έτσι θά γί-
νουνε κι άλλα. Κ' έτσι πάμε όμπρός. Στα 1904,
κάποιο νόημα είχε που για να συναγχινηθούμε όλοι
μας, για να φτάσουμε πιά σε άποτέλεσμα θετικό,
που νύχη και τούτο την άρμονία του, κανονίζαμε
τη δύναμή μας. Άπό κάθε γωνιά της Ελλάδας
και της Άνατολής, στο βωμάλικο, σηκωνόταν: κ'
ένάς δημοτικιστής. Πρώτα οι δουλειές μας Πηγαί-
ναμε ως την Άλεξάνδρεια έτρεχε ο καλός μας ο
Βουτισριδής εκεί κάτω και μάνι μάνι του έδινε ένα
γράμμα για το ψωμί και το νερό, να τους το δικ-
βάση και να τους καθηγήση, επειδή κάθε φορά που
μάς δίνεται άφορη, χρέος μας να καταχούμε. Αμέ;
Η δουλειά μας άφτό θέλει.

Τίτοις στις 12 του Χριστού, 1904, τα ιστο-
ρικά μας. Αρχίζει ο τόμος ειρηνικά, ειρηνικά τε-
λειώνει, μ' έναν πόλεμο στη μέση. Κοιτάζτε τώρα
τί παράξενο. Μόλις παίρναμε την άνακποή μας και

Είναι να μη χαμογιάση κανείς;
Και τ' άλλο:
«Δεν έμινον άκόνη, διά να όζύνω τας μαχαίρας των έχ-
θρών της έθνικής γλώσσας χυδαίτων, αλλά μάχιρα δ
νά άμυνού κατά των βεβηλώσεων των».
Την κάμα δεν τήνε φοβόμαστε και τ' άκόνι δε μάς
χρειάζεται. Πάλι καλήτσα θά είτανε ν' άποτραβιότανε ά-
λάργα στο χορό των άστρων ο κ. Μιστριώτης με τους ό-
παδούς του. Δίγως άλλο ή' άντικρύσουνε ήμορφη θέα κεί πά-
νω και μεις πάλι εδώ κάτω θά βρούμε σημαντική καλυτέ-
ρηση στη δική μας.

Αναφέραμε και τους όπαδούς γιατί στη γιορτή που γί-
ννηκε στο Πανεπιστήμιο για το σαρντόχρονο του κ. Μι-
στριώτη κάποιος άπ' αυτούς μάς τίμησε με λιβελλικό ύ-
μνο. Νά και το δείγμα:
«Και είδομεν τους μικρούς εκείνους άναπήρους
«Γελώτων παρανάλωμα, στυγνούς, άχρούς, οίκτίστους,
«Μορούους νέους, κινουρχαίς κοβόλους και Σατύρους
«Είς τον Καϊάδον πίπτοντας του αίσχους κταπύστους».
Σαράντα χρόνια καθηγητής και νί τί είδαξες. Είναι να
μην τόνο λυπώσαι;

Μά όχι, δε φτάνει μόνο ή λύπη. Τώρα σηκώνεται κι ο
θυμός. Όχι γιατί μάς βρίζανε είμας τ' άτομα, μά γιατί
βρίζονταν είμας βρίζοντε το έθνος. Γιατί είμας είμαστε ή
ψυχή κ' ή δύναμη του έθνους, γιατί είμας είμαστε κείνοι
που δουλεύουμε για να το άναστήσουνε, που το θέμε μεγάλο
και δυνατό και ξεσκλαθωμένο από κάθε άλυσίδα, γιατί εί-
μας έχουμε μέσα μας έλάκρη την παράδοση κι όχι κείνοι
που ταχτήκανε να τήνε φυλάγουν. Τήνε φυλάγαν, τήνε
φύλαγαν τόσους αιώνας τώρα ως που μιά μέρα ή έθνική πα-
ράδοση βαρέθηκε τη φυλακή τους κι άφίνοντας πίσω της τα
ρούχα της για να τα κάνουνε φυλαχτά οι νοχλιασμένοι
κλειδοκράτες, έφυγε για τα βουνά τα λεβέντικα και για
τη λεύτερη ζωή και πήγε να ξαναβρη τα παληκάρια. Άπό
τη λεύτερη ζωή τήνε ξαναφέρνουμε πίσω πάλι είμας την
έθνική ψυχή κι όποιος δεν την αναγνωρίζει κι όποιος δε
σκέβει να πιστέψη—ούτός είναι του έθνους όχτρος κι αυτός
άξιος να γκρεμιστή στον Καϊάδα.

ΤΑ ΠΑΡΑΤΡΑΓΩΔΑ που γινήκανε τώρα τελευταία
στην Κύπρο με την έκλογή του Άγιου Κυρηναίου μες θυ-
μίζουμε ακόμα μια φορά πως ή δημοκρατική μανία κι ο
κομματικός έγωισμός που φάγανε τις άρχαίες δημοκρατίες
για να ξαναφανερωθύνε στους θεολογικούς καυγάδες του Βυ-
ζαντίου και στις φαναριώτικες ραδιουργίες, πάντα κάπου
κουφοκάνει άφνίζοντας το έθνος. Δι μιλούμε ρωσικά για το
λεύτερο βασίλειο όπου το κακό θέριεψε όλος διόλου άδιάν-
τροπα.

Είμας εδώ δε θά ζητάσουμε πως έπρεπε ή δεν έπρεπε
να γίνη άρχιεπισκοπία στην Κύπρο. Ούτε θά σκοπιστούμε
και πολυ για τα έκκλησιεστικα συστήματα και τους κανο-
νικούς νόμους. Αυτά όλα είναι τύποι κ' οι τύποι έχουνε ή
δεν έχουνε σημασία άνάλογα με την έποχή και τους άν-
θρώπους.

Κείνο που θέμε να τονίσουμε σ' αυτό το Κυπριακό ζή-
τημα είναι πως:

- 1) Οι μητροπολίτες έν καταλαβαίνανε την αξία της ά-
ποστολής τους δε θά δημοκρατούσανε σε βουλευτές ή μωρο-
δύμωροι για να πετυχουνε την έκλογή τους με κάθε μέσο.
- 2) Ο λαός δεν έπρεπε να γωοίζεται σε αντίμαχα κόμ-
ματα και να χτυπιέται και να διαγυμίζη την άρχιεπισκο-
πή και να δείχνη έτσι πως δεν ξέρι: τί θά πη πολιτική σύ-
νεση και πως του είναι άδύνατο να δουλέψη με δυνάτια.
Έτσι που είναι σήμερα τα έθνικά πράματα μόνο συνε-
ργασία μπορεί να μάς φέρη σε κάποιο ξαναγέννημα. Η αυτή
η συνεργασία πρέπει να φαίνεται από τα μικρότερα στα πιο
μεγάλα ζητήματα. Όλα έχουνε την αξία τους. Κ' οι Κυ-

ξέσπασε πάλι άλλο; πόλεμος, μά τί πόλεμος; Φο-
βρός. Κι ώστόσο ή άφορη του κωμική, ο Σουρής.
Μιά ψυχολογική, κριτική μελέτη για το Σουρή,
τους άναψε τα μυαλά. Θά σ'ες δηγηθώ τον πόλεμο
με όλες του τις λεφομέρειες, μά θά τονέ δηγηθώ
του χρόνου, στον άρθ. Β'. Δι χωρεί εδώ. Έλπίζα
πως θά σ'ε; άποσώτω τα Ρόδα και Μήλα με τον
Δ'. Δι γίνεται. Και πρέπει να σ'ε; τα παρουσιάσω
τά πράματα με τη σειρά τους, ώστε και το άρθο
μου για το Σουρή δεν το βάζω. Σ'ε; βεβαιώνω πως
έχω λαχτάρα να βγί κι ο πέμπτος, για να πιάσου-
με ύστερα με την ήσυχα μας τα μυθιστορήματα
μας που είναι όλοέτοιμα και διφούνε για φως.

Σ'ε; έταξα στην άρχή ΤΡΙΑ ΛΟΓΙΑ. Οι τρεις
άστερίσκoi που βλέπετε σ'ε; είδοποιούνε πως τί-
λειωσε το νούμερο ένα, πως άρχίζει το δυό.

Και τα δυό, πάλι για την άρμονία.
Μακρι δεν είναι; είναι όμως δύσκολο, γιατί έχω
κάμποσα δυσάρεστα να σ'ε; πώ.

Τι να κάμουμε και πως να τα πούμε; Νά τα
πούμε νέντα σκέττα, μ' όλο το θάρρος. Με ξέρετε
για φίλο της αλήθειας. Amicus Plato, magis

1) Ρ. κ. Μ., Β', 1—2.

πρώτες με το εκκλησιαστικό τους μαλλιοτράβηγμα κάνουνε σκουδαίο κακό στο Έθνος. Γιατί δείχνουνε έτσι πως δεν μπορούμε εμείς οι Ρωμιοί να διοικηθούμε μόνοι μας και, το δείχνουνε ίσια ίσια σε κείνους που έχουμε σφύρο σημαντικό να τους κάνουμε φίλους μας. Απορούμε γιατί ή Αγγλία να δείχνη φιλοβουργαρισμό. Μά γιατί να ξαφνιστούμε για αυτό αφού εμείς οι ίδιοι της φανερόνουμε με τον πιδ φωνηκλάδικο τρόπο πως δεν είμαστε άξιοι ούτε για την εκλογή ενός αρχιεπισκόπου να συμφωνήσουμε ;

*

ΠΟΛΥ δικίο έχει ο κ. Αντρεάδης, καθηγητής στο Πανεπιστήμιο, μ' αυτά που γράφει στην «Εστία» για το Τζαμί του Μοναστηριού. Οι αρχαιολόγοι μας αποφασίσανε να το γκρεμίσουνε — δίχως άλλο για να σβύσουνε και το τελευταίο μνημείο της Τουρκοκρατίας που έμεινε όρθιο στην Αθήνα. Γι' αυτούς καθώς φαίνεται ή ιστορία σταμάτησε στην Αλεξανδρινή εποχή κι ό,τι γιάστηκε έπειτα πρέπει να χυθή.

Θά εΐτανε ίσως περιττό να θυμίσουμε πως τα ίδια γινήκανε στην Ακρόπολη, όπου ή μονομανία του κλασσικού ζαράνισε τα Φράγκικα κάστρα και το τουρκικό τζαμί με την άνοητη έλπίδα να ξαναστήση την αρχική δοξα του Παρθενώνα. Κ' έτσι χυθήκανε τα χείρια που ζούνε στην ποιήση του Βύρωνα, του Λαμαρτίνου και τώσων άλλων. Χαθήκανε οι πέτρες που τις βράσανε τα αίματα δυο πολιτρκιών και που ζούσε μέσα τους καποιος ανήλικος από τα κλέφτικα βολια. Θά εΐτανε, το ξαναλέμε, περιττό να τα θυμίσουμε όλ' αυτά ή δι βλέπαμε ότι το καθαριστικό μίσος των αρχαιολόγων κυνηγά τώρα τα χορταράκια και τα λουλούδια που απλώνουνε την ταπεινότητος όμορφιά στον αυλόγυρο της Ακρόπολης. Τα ξερίζωνουνε από κάθε σκιμαδά του βράχου, από τη σκιά κάθε πεσμένης κολώννας. Και θά μείνουνε έτσι τα μάρμαρα πάνω στο ξερό το χώμα, γυμνά και παστρεμένα, δίχως το χαριτωμένο χαμόγελο που έσπερνε γύρω τους ή ανοσιειτική φύση σε γλυκεία μητέρα που θυμάται ακόμα τους θεούς.

Μά μεις και τη φύση ακόμα θέμε να την καταργήσουμε γύρω από τ' αρχαία μνημεία. Ίσως καμιά μέρα να βάλουν οι αρχαιολόγοι τους μαρμαράδες να ξύσουνε τον Παρθενώνα για να βγάλουνε τη λιόκαλη σκουριά που του χαρίσανε τα χρόνια κ' ή βροχή. Και τότε πιά θά καταστήση ο αρχαίος ναός το λαμπρότερο σύμβολο της καθορούσας.

Κ' ένα άλλο. Γιατί να μη σβύσουνε και τις βυζαντινές άγιογραφίες του Παρθενώνα ; Είναι τάχατες τόσο ανάγκη να θυμούμαστε πως τις προσκύνησε ο Βασίλειος ο Βουργαροράγος ;

Ο κ. Αντρεάδης παρατρεΐ και μερικά άλλα πολύ σωστά. Μά; λέει πως αν εμείς γκρεμίσουμε τα τουρκικά τζαμιά δι θα πρέπει να ξαφνιστούμε αν οι Τούρκοι βαλθούνε κι αυτοί να χαλάνε τις βυζαντινές εκκλησίες — κ' είναι πολλές τώρα έρημες στη Μικρασία. Για την ώρα οι Μουσουλμάνοι είν τις άγγίζανε, μάλιστα κάποια τους δίδουνε προστασία, μ' αν εμείς οι Έλληνες με την αποκλειστική μας αρχαιομανία τους σπρώξουμε σ' εκδίχηση, πρέπει να το ξέρουμε από τώρα πως κανένα παράπονο δι θα μπορούμε να ξεστομίσουμε.

Πολύ χαϊρούμαστε να βλέπουμε πως άνθρωποι σαν τον κ. Αντρεάδη σηκωθήκανε να διαμαρτυρηθούνε. Μπορεί και να μην άκουστούνε. Όμως έχουμε τουλάχιστο την απόδειξη και την παρηγοριά πως ή κοινωνία μας άρχισε να καταλαβαίνει πιδ σωστά την ιστορία μας και πως υπάρχουν άνθρωποι και στο Πανεπιστήμιο ακόμα μέσα που δι χωριστήκανε — σαν τόσοι άλλοι — από τη ζωή.

ΔΙΑΔΕΞΗ ΠΕΡΙ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑΣ

Τήν περασμένη βδομάδα στην Έταιρία των Φίλων του Λαού μίλησε για τη διαίρεση της Μακεδονίας σε ζώνες ο διευθυντής του Πύργου κ. Χατζηγιαννάκογλου.

Σεμνά, λογικά και μετρημένα, με δίχως ρητορικά σκήματα και άερολογίες, δίχως παχιά λόγια και φούμαρα ψευτοπατριωτισμού, παρά θετικά με άριθμούς, με επίσημα διπλωματικά έγγραφα, με

amica veritas. Κ' οι όχτροί μας, κ' οι αντίπαλοι μας να μας άκούσουνε, δι με μέλει έμένα, μιά και λέμε την αλήθεια. Το λοιπόν, ζροβα κι όμπρός. Πελαγώνουμε.

Όσο πάμε όπως πάμε σήμερα, πελαγώνουμε και λιμάνι δι βρίσκουμε.

Πελαγώνουμε, παιδιά, επειδή και γλώσσα δεν έχουμε. Δηλαδή, έχουμε χίλιες, άπαράλλαχτα σαν την καθαρίδουσα, γιατί ο καθένας έχει τη δική του. Δική του γλώσσα και όρθογραφία δική του.

(Στάλλο φύλλο τελειώνει)

γνώμες σοβαρές ξένων πολιτικών, με πραγματικά και ιστορικά γεγονότα, ανάπτυξε και ύποστηριξε το θέμα του και άκούστηκε από όλους με πολλή χαρά και με μεγάλη προσοχή. Απόδειξη πως ή όμιλία εΐτανε σημαντική κι όχι μονάχα ρεκλάμα, είναι ακόμα που δι γράψανε λέξη οι έφημερίδες για αυτή.

Στο τελευταίο φύλλο του Πύργου δημοσιεύεται ολοκληρη ή όμιλία του κ. Χατζηγιαννάκογλου και από το διάβασμά της μπορεί να κριθεί καλύτερα.

X. B.

ΜΙΑ ΠΡΟΚΛΗΣΗ

Ο κ. Γρ. Ξενόπουλος γράφοντας στα τελευταία «Παναθηναία» (αριθ. 179, σελ. 345, στήλη καλλιπάλι 1-2) για τις «Αλυσίδες» μου, αρχινάει έτσι τον κριτικό του λίβελλο :

«Ο κ. Ταγκόπουλος άνετίπωσην από τον «Νουμάν» εις βιβλίον το δρμά αυτό, — διό το όποσον ειπαμεν τα δέοντα όταν επαίχθη εις το θέατρον. — το έπλοούτισε δι με πρόλογον ιδιόν του, μ' επίλογον του Πέτρου Βασιλικού, μ' ένα ποίημα εις την Αστρουόλαν υπό Αλκαίου, με μίαν επιστολήν του Έφθαλιώτη, και με όλα τα σχετικά άρθρα και άρθρδια τα όποια εΐφηνσαν κατά καιρούς εις τον τύπον, καταλλήλως σχολιασμένα. Μεταξύ αυτών, πέντε (άρ. 5) φιγουράρουν εκεί με την ύπογραφήν μου! Θά έλεγε κανείς ότι εις όλον αυτό το διάστημα δεν έκαμνα άλλη δουλειά, παρά να γράφω για τις «Αλυσίδες»... Αλλ' ο κ. Ταγκόπουλος έκρινε καλόν να θεωρήση ως ιδικά μου και να συμπεριλάβη με τόνονά μου φαρδύ-πλατύ, και τάνωνμα άκόμη πλαγιότιτλα του «N. Αστειως», μόνον και μόνον επειδή την εποχήν εκείνην ειργαζόμην εις το «N. Αστ» ως χρονογράφος! Και μόνη αυτή ή άνευλάβεια, ή φιλολογική άσυνειδησία θά ήτο ίκανή να γαρτυρήση ότι ο κ. Ταγκόπουλος δεν εΐμπορεί να εΐνε καλλιτέχνης, ποιητής, άνθρωπος ιδέας. Αι μέθοδοί του και οι τρόποι του μās τον κάμνουν πλέον άνάξιον προσοχής. Δυστυχώς — δεν έξετάζω τώρα διατί, — τον προσέχουν άλλοι, και οι άλλοι αυτοί εΐνε προσιχής δεξιοί. Ούτως ο κ. Πέτρος Βασιλικός, ο όποιος, εις τον επίλογον του άνα χείρας βιβλίου, τά βάζει μαζί μου και άγωνίζετα φιλοτιμώς να με άποδείξη κριτήν κατώτερον και από τους κριτάς των πάσαι Λαοσανείων, επειδή έγραψα ότι οι «Αλυσίδες» δεν άξίζουν τίποτε !»

Ούτε με την ίδια μονέδα θά πλερώσω τον κ. Ξενόπουλο ούτε θά απαντήσω και τούτη τη φορά στην κριτική του άνειλικρίνεια. Θά τον παρακαλέσω μοναχά να μου δηλώσει, με με την ύπογραφή του, σαν τίμιος άντρας, αν τα δυο άρθράκια που φανήκανε στο «Νέον Αστ» (21 και 26 του Νοέβρη 1907) είναι δικά του, γραμμένα δηλ. με το χέρι του, γιατί μοναχά αυτά τα δυο (και τάλαφρότερα δι) δεν έχει ύπογράψει, μέσα στα τόσα πουχει γραμμένα και ύπογραμμένα για το έργο μου. Ο κ. Ξενόπουλος που καταδικάζει τους άλλους ως άνάξιους προσοχής δι θα ζητήσει, έλπίζω, να ξεφοργει αυτή την πρόκληση.

Δ. Π. ΤΑΓΚΟΠΟΥΛΟΣ

ΠΟΙΟΣ ΘΑ ΒΑΡΕΣΕΙ ΤΗΝ ΚΑΜΠΑΝΑ.

Ο γέρος με τα θλιμμένα μάτια, που έστεκε κάτω από το καμπαναριό, εΐταν νεός όμορφος με ξανθά μαλλιά τότε. Πολύ ξανθά. Για τούτο το λόγο εΐταν τάχα που τον παρανόμαζαν Λιάρο στον τόπο ; Δεν το ξέρουμε. Κείνο όμως που μας είναι γνωστό, είναι πως έψαιλνε για χρόνια στην παληά βυζαντινή εκκλησιά, ο γέρος που έστεκε κάτω από το καμπαναριό. Και ο Παπασπύρος βέβαια τον επήρε στην ένορία του, στην εκκλησιά τη Βυζαντινή, για ψάλτη, δεξιο ψάλτη.

Όταν διάβαινε από την παληά Βυζαντινή εκκλησιά — και περνούσα πάντα κατά τα δειλινά κείνο το καλοκαίρι — τον έβλεπα καθισμένο κάτω από

το καμπαναριό το γέρο με τα θλιμμένα μάτια. Και θυμάμαι καλά τώρα πως με κοίταζε, με κοίταζε παράξενα. Μά μου φαίνεται πως τον χαϊρετούσα κιάλας το γέρο και πως τον συλλογιζόμουν στη συμπαιθητική μου στρατά, που εΐβγανε στ' άμπέλια.

Πώς έτυχε τάχα να τον άπαντήσει τότε ο Παπασπύρος στο παλιό βορινό καφνεδακι του βράχου και να του μιλήσει να γίνει δεξιός ψάλτης της ένορίας του — τούτο δεν το ξέρουμε. Μόνον από τον καιρό που πέρασε ψάλτης, δεξιός ψάλτης, στην παλιά βυζαντινή εκκλησιά με το καμπαναριό, και που στέκει τώρα πάντα ο γέρος με τα θλιμμένα μάτια, μόνον από τότε την έβλεπε στο γυναικωνίτη. Και σαν έψαιλνε το χερουβικό, και σήκωνε και άνεβουκατιέβριζε τη φωνή σ' ένα γλυκύτατο πά, βού, γά, δι, της έστελνε το χαϊρετισμό του.

Μιά μέρα εστάθη άπάνω από την όχτη του ξεροπόταμου, στο δρόμο που γυρίζουν από τάμπέλια, και την περίμενε. Πώς την περίμενε, και γιατί τάχα την περίμενε, και γιατί τάχα την περίμενε στην όχτη του ξεροπόταμου ; Όπως και να εΐταν την περίμενε. Ένας άγωγιάτης επέρασε. Έρχόταν βέβαια από το δάσος με τη μούλα του φορτωμένη δαδάζυλα. Ύστερα διάθηκε ένας νεός χλωμός όδηγώνας δυο βοΐδα. Και φώναζε δυνατά. Λιάρο ! Λιάρο ! Και το βοΐδι σαν επέρασε την όχτη, μουκάνισε θλιβερά κοιτάζοντας καταπίσω, σαν κάτι να περίμενε. Και ο γέρος που στέκει πάντα κάτω από το καμπαναριό συλλογίστηκε. Τι ν' άποζητάει τάχα το έργο ;

Και σαν κείνη δεν επέρασε — και ως τώρα να περίμενε — δι θά περνούσε αλήθεια — άποφάσισε να φύγει. Και κατά το σούρπωμα επήγε μέσα στην αυλή του Πηπασπύρου, στάθηκε πλάι στο μουλάρι που έτρωγε σανό σε μιά κοφφίνα, και φώναζε κατά το παραθύρι με τη γλάστρα της μαντζουράνας. «Μάρθα ! Μάρθα !» Απόκριση δεν ήρθε από το παραθύρι με τη γλάστρα της μαντζουράνας. Το μουλάρι γύρισε το κεφάλι μασώντας και τον κοίταζε.

Μά στην άλλη φράχτη του γειτονικού κήπου εΐταν μιά μυγδαλιά άνθισμένη, και πλάι στη μυγδαλιά το πηγάδι. Από εκεί ήρθε ή φωνή. Το κοριτσάκι βέβαια τον φώναζε, που εΐταν άκουμπισμένο στο γύρο του πηγαδιού. «Με λέν και μένα Μάρθα». Και το κοριτσάκι έσκυψε τότε μέσα στο πηγάδι και ξαναφώνησε «Μάρθα !» Η γυναίκα που μάζευε τάσπρα ρούχα τ' άπλωμένα στη φράχτη από τους άσφαλαχτούς κάτι εΐπε στο κοριτσάκι. Και κείνο τότε γέλασε δυνατά, κάτι γέλοια που τα θυμάται ακόμα ο γέρος που στέκει τώρα κάτω από το καμπαναριό.

Ο Λιάρος, που τον ελεγαν έτσι στον τόπο — τάχα γιατί είχε ξανθά μαλλιά ; — δεν ξαναπήγε να φωνάξει κατά το παραθύρι με τη γλάστρα της μαντζουράνας. Όλη τη νύχτα γύριζε μέσα στις έλιές.

Μόνον κατά το χάραμα επήγε κι εστάθηκε κάτω από το καμπαναριό της παληάς Βυζαντινής εκκλησιάζ, και άκούστηκε να λέει ένα τροπάρι, ένα πά, βού, γά, δι, σαν το Χερουβικό.

Και σαν εχάραζε καλά, επήγε κατά το σπίτι του Παπασπύρου κ' έλεγε πάλι να φωνάξει : Μάρθα ! Μάρθα ! Μά μπαίνοντας από την αύλόπορτα εΐδε άνθρωπο στην αυλή.

Και ο μαστρογιάννης που την εφτιασε, ο μπραγκός, μόλις την άπίθωσε την κάσσα χάμω στη γη, άναστέναζε και εΐπε, σαν με τον έαυτό του : «Τό έλεγα γώ, το εΐπα γώ». Κ' έβγαλε την καπνοσα-